

EVROPSKI SISTEM PRENOSA BODOVA
U VISOKOM ŠKOLSTVU

VODIČ KROZ *ECTS*

Prof. dr Radmila Marinković-Nedučin
Predrag Lazetić

Izdavač
Alternativna akademska obrazovna mreža
Masarikova 5, Beograd
www.aaen.edu.yu
aaen@aaen.edu.yu

Za izdavača
Srbijanka Turajlić

Urednik
Aljoša Mimica

Dizajn korica
Milica Milojević

Priprema za štampu
D©S I J E

Tiraž
1000

Štampa
D©S I J E

ISBN 86-84151-02-X

EVROPSKI SISTEM
PRENOSA BODOVA
U VISOKOM ŠKOLSTVU

VODIČ KROZ *ECTS*

Prof. dr Radmila Marinković-Nedučin
Predrag Lazetić

BEOGRAD
decembar 2002

Sadržaj

Predgovor	7
Uvod.....	11
Mali rečnik ECTS-a.....	13
Istorijat i osnovne karakteristike ECTS-a.....	16
ECTS bodovi.....	18
ECTS koordinatori	30
Dokumenti ECTS-a.....	32
Dodatak diplomi.....	43
Umesto zaključka.....	48

PRILOZI

PRILOG 1. Formular za prijavu studenta	55
PRILOG 2. Ugovor o učenju.....	61
PRILOG 3. Prepis ocena	67
PRILOG 4. Osnovna struktura i uputstva za pripremu informativnog paketa	72
PRILOG 5. Osnovna struktura i uputstva za pripremu dodatka diplomi	79
PRILOG 6. Examples of Diploma Supplements Primeri dodatka diplomi	89
PRILOG 7. Prepis ocena	111
Spisak nacionalnih koordinatora za ECTS/DS	141

Predgovor

Ministarstvo prosvete i sporta Republike Srbije izradilo je strategiju za reformu visokog školstva u okviru koje je izdvojeno nekoliko prioriternih oblasti koje bi trebalo posebno proučiti i na osnovu toga pripremiti rešenja za novi zakon o visokom školstvu. Strategija je dostavljena svim univerzitetima u Srbiji, kao i nevladinim organizacijama koje rade u oblasti visokog obrazovanja. Svesni činjenice da Ministarstvo ne može sâm odati pripremi relevantne materijale pozvali smo sve zainteresovane da nam se jave i pomognu u radu na reformi. Kao rezultat ove saradnje nastalo je nekoliko tekstova koji se odnose na pojedine tematske celine. Namera nam je da ove informacije prezentiramo akademskoj zajednici Srbije i da time stvorimo osnovu za javnu diskusiju o navedenim temama.

Pred vama je druga publikacija iz ove serije. U njoj su obrađeni *ECTS* (Evropski sistem prenosa bodova) i dodatak diplomama. U procesu stvaranja evropskog prostora visokog obrazovanja došlo se do zaključka da je potrebno da se uvede jedinstvena mera opterećenja studenta koja se koristi za definisanje potrebnog rada u savladavanju jednog predmeta, jedne godine studija i celog studijskog programa. Kako je ova mera početno uvedena radi ostvarivanja mobilnosti studenata tokom studija, ona je i dobila naziv „*evropski sistem prenosa bodova*“. Tek kasnije se došlo do zaključka da se njome može izraziti i opterećenje u okviru jednog programa, tako da se danas sve više govori o „*evropskom sistemu prenosa i akumulacije bodova*“ (*ECTAS*).

Različite analize stanja na univerzitetima u Srbiji ukazale su na neophodnost izmene nastavnih planova i

programa. S obzirom na tako značajan zadatak koji stoji pred našim visokoškolskim institucijama smatrali smo da je neophodno da se ovom procesu pristupi na način koji bi bio saobražen formiranju nastavnih planova u Evropi. Drugim rečima nema nikakvih smetnji da se novi nastavni planovi formiraju uz poštovanje sistema bodova. U želji da se svim kolegama olakša rad na reformi nastavnih planova i programa, u ovoj publikaciji prikupljene su i obrađene sve relevantne informacije vezane za *ECTS*. Očekuje se da će novi zakon o visokom školstvu precizirati vrednost jednog boda u odnosu na opterećenje studenata, kao i ukupan broj bodova u jednoj akademskoj godini i celom programu. Pored toga, zakon će morati da odgovori i na pitanja zastarevanja prikupljenih bodova, mogućih alternativnih načina za priznavanje bodova, itd. Činjenica da i postojeći Zakon o univerzitetu dozvoljava da se obim nastave izražava u bodovima koji, istina, nisu posebno precizirani, pruža mogućnost Republičkom savetu za razvoj univerziteta da izradi zvanično uputstvo za primenu sistema bodova. Na taj način omogućilo bi se svima koji to žele da i pre donošenja zakona usklade svoje planove i programe sa evropskim sistemom.

Dodatak diplomi je svojevrsan standard kojim se precizira način na koji se, uz diplomu, studentu daju i dodatne informacije o savladanom programu. Poštovanje standarda omogućiće korektnije i efikasnije upoređivanje diploma stečenih na različitim institucijama i svakako olakšati komunikaciju između diplomiranog stručnjaka i poslodavca. Iako dodatak diplomi nije obavezujući dokument po sadašnjem zakonu, ona će to svakako postati u novom zakonu o visokom školstvu. Naravno da ne postoji nikakva prepreka da visokoškolske institucije počnu da izdaju ovaj dokument i pre nego što to postane njihova zakonska obaveza.

Ministarstvo prosvete i sporta želi posebno da se zahvali prof. dr Radmili Marinković-Nedučin, prorektoru Univerziteta u Novom Sadu, i Predragu Lazetiću, studentu Univerziteta u Novom Sadu i članu Izvršnog odbora Studentske Unije Srbije, koji su pripremili najveći deo teksta, kao i Bojanu Komnenoviću iz Alternativne akademske obrazovne mreže, koji je tekst dopunio na osnovu iskustva koja je AAOM stekao u dvogodišnjoj primeni *ECTS*-a. Tehnički deo posla vezan za pripremu i izdavanje publikacija preuzeo je Unesco-Chair for University Management, koji je u školskoj 2001/2002. godini dodeljen Alternativnoj akademskoj obrazovnoj mreži u Beogradu. Finansijsku podršku pored, Unesco-Chair-a, pružio je i Fond za otvoreno društvo iz Beograda.

Beograd, 6. 12. 2002.

Prof. dr Srbijanka Turajlić

Uvod

Visoko obrazovanje u Srbiji se u ovoj deceniji nalazi pred velikim izazovima, od kojih je najveći uključivanje naših univerziteta u jedinstven evropski obrazovni prostor koji pre svega promovise Bolonjski proces. Jedan od osnovnih „alata” u izgradnji jedinstvenog prostora evropskog obrazovanja jeste *ECTS – Evropski sistem prenosa bodova*, koji nacionalnim sistemima širom Evrope obezbeđuje pre svega transparentnost u odnosu na druge obrazovne sisteme, tržište rada i studente, i omogućava efikasnu pokretljivost studenata i profesora na nivou Evrope.

Opšti principi i mehanizmi sistema *ECTS* prihvaćeni su širom Evrope i predstavljaju danas već univerzalan sistem za komunikaciju između akademskih institucija. Iako je polazna ideja u razvoju ovog sistema bila povećanje mobilnosti studenata u jedinstvenom evropskom prostoru visokog obrazovanja, iskustva su pokazala da uvođenje principa *ECTS-a* istovremeno podstiče svaku instituciju i na reformu sopstvenih obrazovnih programa, te na postizanje veće fleksibilnosti u obrazovnoj delatnosti kao pretpostavke šire lepeze izlaznih profila i na promene u organizaciji nastave usmerene ka povećanju efikasnosti studija. Pored osnovne ideje o prenosu bodova, danas se smatra da ovaj sistem treba da bude dograđen u smislu akumulacije bodova tokom studija (ECTAS), iako u ovom domenu još uvek postoje određene dileme o opštim mehanizmima. Upravo su to razlozi koji podstiču i naše institucije visokog obrazovanja na ubrzane pripreme za uvođenje sistema *ECTS-a*, čak i u uslovima kada je vreme pune dostupnosti evropskih programa mobilnosti studenata još neizvesno.

Cilj ovog vodiča jeste detaljnije upoznavanje naše akademske javnosti sa osnovnim postavkama, metodologijom primene i pratećim dokumentima *ECTS-a*. U izradi ovog informativnog materijala korišćeni su materijali Evropske komisije i odgovarajući priručnici za primenu sistema *ECTS-a* u visokoobrazovnim institucijama. Korisni materijali iz ove oblasti mogu se naći na internet adresama Evropske komisije, programa *Erasmus* i *Enic-Naric* mreže.

R. M.-N.

P. L.

Mali rečnik ECTS-a

European Credit Transfer System, ECTS – evropski sistem prenosa bodova/kredita osmišljen je kao jedinstven sistem koji omogućava lakšu prepoznatljivost i poređenje različitih obrazovnih programa na univerzitetima i drugim visokoobrazovnim institucijama u zemljama Evrope. Sistem je zasnovan na bodovima koji izražavaju opterećenje studenta u savlađivanju određenog programa studija (60 bodova za akademsku godinu, 30 za semestar, 20 za trimestar). Primena sistema *ECTS-a* u univerzitet-skoj praksi doprinosi pokretljivosti studenata u evropskom prostoru visokog obrazovanja, uz mogućnost prenosa i akumulacije bodova stečenih u različitim institucijama, pa time predstavlja i osnov kvalitetne međuuniverzitetske saradnje i studenata i nastavnika.

Credits – bodovi/krediti su ključni elementi *ECTS-a*. Bodovi/krediti se dodeljuju pojedinim kursevima/modulima/predmetima, kao i drugim oblicima savladavanja predviđenog programa studiranja (seminari, projekti, ispiti, rad na terenu, disertacije...). Oni predstavljaju kvantitativno merilo ukupno uloženog rada studenta u savlađivanju predviđenog gradiva i dodeljuju se studentu nakon uspešnog okončanja određenog programa.

Student workload – opterećenje studenta u savlađivanju određenog programa/predmeta/kursa predstavlja relativno merilo ukupnog rada studenta koji podrazumeva vreme provedeno na nastavi (predavanja, vežbe, seminari, konsultacije), kao i vreme provedeno u pripremi za nastavu, učenju, radu na projektima i u izradi seminarskih i drugih radova, praksi i dr. Opterećenje se iskazuje putem brojčane vrednosti (broj bodova) u odnosu na ukupno opterećenje tokom akademske godine (60 bodova).

Student Application Form – formular za prijavljivanje studenta za studije na drugoj visokoškolskoj instituciji je dokument *ECTS-a* koji obuhvata osnovne podatke o studentu i matičnoj instituciji. Prijava se popunjava uz konsultacije sa *ECTS* koordinatorom matične institucije i uz nju se prilaže predlog ugovora o studiranju i prepis ocena.

Learning Agreement – ugovor o studiranju na nematičnoj visokoobrazovnoj instituciji je dokument koji definiše program studiranja za svakog studenta, a potpisuju ga student, matična institucija i institucija-domaćin. Ovim ugovorom se obezbeđuje priznavanje realizovanog programa na instituciji domaćinu od strane matične institucije. Sačinjava se kao preliminarni dokument i može se menjati tokom boravka studenta uz saglasnost svih potpisnika.

Transcript of Records – prepis ocena je dokument koji instituciji domaćinu pruža detaljne podatke o prethodno realizovanom obrazovnom programu na matičnoj instituciji (iskazanom i putem *ECTS* bodova za svaki položen predmet/kurs) i postignutim rezultatima u njegovom savladavanju za studenta koji podnosi prijavu. Uspeh studenta iskazuje se kako na bazi važećeg domaćeg sistema ocenjivanja, tako i primenom opšte skale *ECTS* ocena.

Information Package – informacioni paket/informator o studijama predstavlja vodič kroz program i pravila studija na određenoj visokoškolskoj instituciji, koji daje kompletnu informaciju o obrazovnim profilima, predmetima/kursevima (obaveznim i izbornim) i sistemu studiranja. On obavezno mora da sadrži opis sadržaja predmeta, predviđenog opterećenja za njihovo savladavanje (izraženo *ECTS* bodovima) i detalje o sistemu polaganja ispita i načinu ocenjivanja. Istovremeno, ovaj vodič za-

interesovanim studentima i akademskom osoblju treba da pruži informacije o samoj instituciji, uslovima života (smeštaj, osiguranje, medicinska zaštita) i ostalim aktivnostima na određenom univerzitetu, fakultetu i njegovim departmanima/odsecima.

Diploma Supplement – dodatak diplomi je dokument koji se prilaže diplomi ili drugom dokumentu o završenom određenom stepenu studija (sertifikat, akademski stepen), s ciljem da pruži detaljniji uvid u nivo, prirodu, sadržaj studija, sistem i pravila studiranja na određenoj visokoškolskoj instituciji. Ovaj dokument sačinjava nacionalna visokoobrazovna institucija koja izdaje i diplomu, u skladu sa opštim modelom ovog dokumenta koji je usvojen na evropskom nivou.

Recognition of Diplomas/Qualification – priznavanje diploma/kvalifikacija je postupak priznavanja određene kvalifikacije stečene u drugom obrazovnom sistemu, uz procenu i utvrđivanje ekvivalenta diplome/akademskog zvanja/kvalifikacije u odnosu na domaći sistem i važeću domaću nomenklaturu.

Istorijat i osnovne karakteristike ECTS-a

Evropska zajednica kroz Bolonjski proces promovira međuuniverzitetsku saradnju kao moćno sredstvo za unapređenje kvaliteta obrazovanja, a mobilnost studenata i nastavnog osoblja predstavlja dominantan element te međuuniverzitetske saradnje. Program *Erasmus* jasno pokazuje da studiranje u inostranstvu može biti naročito važno iskustvo, i to ne samo u smislu upoznavanja drugih zemalja, ideja, jezika i kultura, već i kao važan element u ostvarivanju akademske i profesionalne karijere.

Priznavanje studiranja i diploma jeste preduslov za stvaranje otvorenog evropskog obrazovnog prostora u kome se studenti i profesori mogu kretati bez prepreka. Upravo zbog ovih razloga razvio se Evropski sistem prenosa bodova. To je u početku bio pilot projekat 144 evropska univerziteta u okviru programa *Erasmus*, u cilju unapređenja priznavanja u inostranstvu diploma i delova studija okončanih u matičnoj zemlji. Ubrzo, *ECTS* je prestao da bude samo pilot projekat, te je i uključivanjem većeg broja evropskih univerziteta dobio mnogo širu evropsku dimenziju. Univerziteti u Srbiji dugo su bili izolovani od svih evropskih tokova u oblasti visokog obrazovanja, a – nakon promena 2000. godine – suočavaju se sa izazovima koji im se nameću u prestrukturiranju čitavog sistema visokog obrazovanja u skladu sa evropskim tendencijama i izazovima koje im nudi moguće skoro uključivanje u programe kao što je *Erasmus*. Korisne informacije o trendovima razvoja evropskog prostora visokog obrazovanja mogu se pribaviti na adresi: <http://europa.eu.int/comm/education/higher.html>

Osnovne karakteristike *ECTS-a*

ECTS je pre svega efikasan instrument za kreiranje transparentnosti programa koje nude visokoobrazovne institucije i diploma koje izdaju. *ECTS* gradi mostove među institucijama i time širi mogućnost izbora za studente. Sistem olakšava institucijama priznavanje rezultata studenata u savladavanju određenog programa studija putem upotrebe opšte prihvaćenih mera – bodova/kredita i ocena – i obezbeđuje jedinstven pristup u tumačenju nacionalnih sistema visokog obrazovanja širom Evrope.

ECTS se zasniva na tri osnovna elementa:

1. na informacijama o visokoobrazovnoj instituciji koje daju uvid u nastavne programe i druge opšte uslove života i rada studenata potencijalnim partnerskim institucijama i zainteresovanim studentima;
2. na informacijama o studijskom programu koji je student pohađao i njegovom uspehu u savladavanju programa;
3. na međusobnom ugovoru između partnerske institucije i studenta, čime se obezbeđuje priznavanje programa studija koje je student uspešno okončao u određenoj instituciji.

Upotreba *ECTS* bodova omogućava procenu ukupnog opterećenja studenta prilikom savladavanja nekog dela studijskog programa, ali ne i toga kako je student savladao to gradivo. Ocene, izražene paralelno primenom lokalnog načina ocenjivanja i kao *ECTS* ocene (prema dogovorenoj jedinstvenoj skali *ECTS-a*) predstavljaju merilo postignutog uspeha.

ECTS bodovi

Šta su *ECTS* bodovi?

ECTS bodovi su brojčana vrednost (između 1 i 60) koja se dodeljuje predmetima/kursevima da bi se opisao koeficijent opterećenja studenta prilikom savladavanja predviđenog gradiva. Oni oslikavaju količinu rada koju svaki predmet/kurs zahteva u odnosu na ukupnu količinu rada koja je potrebna da se završi cela godina studija u određenoj instituciji, tj. predavanja, praktičan rad, seminari, konsultacije, rad na terenu, samostalno učenje – u biblioteci ili kod kuće – i ispite ili druge aktivnosti procenjivanja postignutog uspeha. Dakle, *ECTS* bodovi predstavljaju celokupan rad studenta, a ne samo vreme provedeno u nastavi.

Dodeljivanje *ECTS* bodova

Kako kursevima dodeljivati ECTS bodove?

Prilikom izračunavanja broja bodova za određen predmet/kurs, treba uzeti u obzir dva polazišta i standarda:

1. jedna akademska godina nosi 60 bodova, jedan semestar 30, a trimestar 20 bodova;
2. student prilikom studiranja radi (učestvuje na nastavi i konsultacijama, priprema se za nastavu, uči, priprema seminarske radove, projekte i sl.), kao i svaki drugi radnik, ne više od 8 sati dnevno 5 dana nedeljno, tj. ukupno 40 sati nedeljno.

Kvantitativna procena opterećenja studenta u savlađivanju određenog studijskog programa predstavlja jedan od najvećih izazova u primeni sistema bodova, posebno ako se ovaj sistem primenjuje u smislu akumulacije bodova tokom studija. Iako još uvek ne postoji generalna saglasnost o kriterijumima ove procene, sledeći primeri mogu da posluže u orijetacinoj proceni i početnom sagledavanju moguće raspodele bodova u okviru određenog nastavnog programa.

Na većini evropskih univerziteta, pa i na univerzitetima u Srbiji, semestar (nastava + ispitni rokovi + praznici) traje 22,5 nedelja, dok je obično svega 12 nedelja nastava.

Ako to imamo u vidu, tada ukupan broj radnih sati studenta u semestru iznosi $22,5 \times 40 = 900$ sati. Broj bodova koji pripada jednom kursu u trajanju od jednog semestra (X) je direktno srazmeran broju sati (Y) koje student provede na nastavi tog kursa, pripremajući se za nju, pišući referate, seminarske radove i sl. Na taj način može se postaviti proporcija:

$$X : 30 \text{ bodova} = Y : 900 \text{ sati}$$

Primer: Ako se jedan kurs sastoji od 2 sata predavanja i 2 sata laboratorijskih vežbi nedeljno, a institucija uz konsultaciju studenata oceni da je za jedan sat predavanja prosečnom studentu potreban još jedan sat učenja, a za jedan sat laboratorijskih vežbi 2 sata za pripremu i učenje nakon toga, onda do broja Y dolazimo na sledeći način:

$$\begin{aligned} 2 \text{ sata nastave predavanja} \times 12 \text{ nastavnih nedelja} &= 24 \text{ sata rada} \\ 2 \text{ sata nastave vežbi} \times 12 \text{ nastavnih nedelja} &= 24 \text{ sata rada} \end{aligned}$$

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

2 sata učenja za predavanja x 12 nastavnih nedelja =	24 sata rada
4 (2x2) sata pripreme za vežbe i učenja x 12 nastavnih nedelja =	48 sati rada
ukupno:	Y = 120 sati rada

Kada se primeni prethodno navedena proporcija, dobija se vrednost od 4 boda za ovaj kurs.

Kvantitativna procena potrebnog individualnog rada studenta za uspešan završetak određenog programa je nesumnjivo najteži deo u primeni ove procedure. Ona zavisi od naučne discipline i složenosti predviđenog programa. Pri tome, treba imati u vidu vreme potrebno za sakupljanje i odabiranje materijala u vezi sa temom i predmetom, za čitanje materijala, pripremu pismenog i usmenog dela ispita, pisanje seminarskog (ili završnog) rada, nezavisni rad u laboratoriji. U procenama je korisno primeniti i globalna pravila o vremenu potrebnom za savlađivanje pisanog teksta:

- student prve godine može da pročita 4-5 strana u jednom satu, ukoliko pisan tekst nije previše kondenzovan i/ili složen; ova procena se odnosi na pripremu usmenog ili pismenog ispita, seminarskih i drugih radova;
- za studente viših godina studija broj strana po satu je 6-7;
- za pisanje jednog teksta (seminarski, završni rad itd.) potrebno je vreme koliko i za savlađivanje 50 strana teksta (monografije, naučni radovi, članci).

Proračun opterećenja studenta može se svesti i na školsku godinu studija. Ako se prihvati prosek od 40 radnih nedelja tokom jedne školske godine i opterećenje od 40 sati nedeljno, tada se dobije ukupno 1600 radnih

sati rada studenta tokom jedne školske godine. S obzirom da jedna školska godina nosi 60 bodova, proizilazi da jedan bod odgovara približno 27 radnih sati.

Student može da izabere kurseve u jednom semestru, uz konsultaciju sa koordinatorom matične institucije koji je zadužen za rad sa studentima, tako da se u načelu uklopi u 30 bodova po semestru. Uzimanje više ili manje kurseva, pa time i bodova, dozvoljeno je jedino uz odobrenje koordinatora na njegovoj instituciji.

Korišćenje decimala u bodovanju (na primer, 1,82 boda) trebalo bi izbeći ili barem ograničiti na polovinu boda. Iako korišćenje decimala u bodovanju može biti matematički tačno, to može da stvori probleme jer većina institucija ne smatra da je potrebna takva preciznost u dodeljivanju bodova.

U modularnim programima u kojima svi kursevi nose istu težinu, ili tamo gde postoji sistem bodovanja koji se zasniva na radu studenta, potrebno je izvršiti konverziju. Na primer, norveški sistem je modularan i zasniva se na bodovima, sa 20 bodova po godini studija. Da bi se norveški bodovi prebacili u *ECTS* potrebno je samo pomnožiti njihovu vrednost sa 3 i dobija se ekvivalentna vrednost u *ECTS* bodovima.

Za ostale sisteme bodovanja koji se zasnivaju samo na vremenu provedenom u nastavi konverzija u *ECTS* moguća je pod uslovom da se uračunaju i ostali pomenuti aspekti rada studenta.

Ponekad se susreće nejednaka raspodela koeficijenta opterećenja među semestrima u okviru jedne godine studija, no ovo ne bi trebalo da predstavlja veći problem ukoliko godina ukupno nosi 60 bodova. Ukoliko je takva situacija, napomena u informatoru sprečiće iznenađenja za studente koji sastavljaju program studiranja u inostranstvu koji uključuje kurseve sa različitih godina studija.

Opšta filozofija *ECTS* je omogućavanje fleksibilnosti, i to se dosledno primenjuje i u slučaju dodeljivanja bodova. Na institucijama ostaje da pokažu doslednost u dodeljivanju bodova sličnim programima studija.

Prema dosadašnjoj praksi, raspodela *ECTS* bodova se može vršiti na dva načina: 1) polazeći od opterećenja studenta na određenom predmetu/kursu (odozdo na gore); 2) prema ukupnom opterećenju studenta za završetak čitavog programa (odozgo na dole). Prema prvom načinu raspodele bodova, središnje mesto zauzima konkretan predmet/kurs kome se dodeljuju bodovi, nezavisno od ostalih kurseva u okviru programa. U tome je i najveći nedostatak ovog metoda raspodele bodova – nejasno je kakav je položaj određenog predmeta/kursa u odnosu na druge, kao i na opšti plan studija. Često se događa da predmetni nastavnik preceni ili podceni svoj predmet, što direktno utiče na procenu potrebnog rada studenta. Praksa je pokazala da je drugi metod daleko bolji, iako možda na prvi pogled komplikovaniji. Polazna osnova ovog pristupa je celokupan nastavni program određenih studija, pri čemu se *krajnji rezultat nastavnog procesa* definiše na tri nivoa:

- na nivou celokupnog programa na osnovu kojeg student dobija zvanje;
- na nivou svake godine studija u okviru tog programa;
- na nivou svakog predmeta/kursa/modula.

Pod pojmom *krajnji rezultat nastavnog procesa* podrazumeva se stečeno znanje, analitičke veštine, praktične veštine itd. U sledećem koraku se vrši procena koliko je vremena potrebno da bi se postigao svaki od navedenih krajnjih rezultata nastavnog procesa. Proračun se zasniva na pretpostavci šta jedan *prosečan student* može da uradi za odeređeno vreme. U slučaju da se ovaj proračun ne

poklapa sa raspoloživim vremenom, neophodno je načiniti kompromis između nivoa znanja i veština prema predviđenim krajnjim rezultatima nastavnog procesa, s jedne strane, i raspoloživog vremena, s druge strane. To znači da će se najverovatnije morati prilagoditi krajnji rezultat nastavnog procesa i realnije proceniti ukupno trajanje studija za prosečnog studenta. Ukoliko se ovaj proces izvede na pravi način znaće se koliko je vremena dovoljno za svaki predmet/kurs/modul i koliki broj bodova se tim jedinicama dodeljuje.

Modularizacija nastave

U nekim obrazovnim sistemima programi studija podeljeni su na celine – module. Cilj modularizacije nastave je bolje profilisanje nastavnih sadržaja i njihovo povezivanje usmereno ka postavljenim ciljevima ukupnog nastavnog programa. U široj tematskoj oblasti bitnoj za određenu završnu kvalifikaciju, moduli obuhvataju blokove nastave i drugih aktivnosti studenata (praktična nastava, terenski rad, rad na projektima, seminarski radovi) usmerenih ka sticanju specifičnih znanja i veština. Postoji više nivoa modularizacije nastave, pri čemu je modul uvek jedan zatvoreni deo neke celine (predmeta, grupe predmeta ili celog obrazovnog profila). Načini modularizacije nastave veoma su različiti i ne mogu se dati opšte preporuke. U nekim slučajevima modularizacija podrazumeva grupisanje manjih nastavnih celina iz određene oblasti, a u drugim podelu velikih blokova nastave na manje celine, pri čemu je jedan od ciljeva i postizanje ravnomernije raspodele opterećenja studenata tokom studija. Moduli mogu biti obavezni i izborni, poželjno je da nose približno isti broj *ECTS* bodova, a njihovim kombinovanjem može se obezbediti raznovrsnost izlaznih profila.

Najčešće postavljena pitanja pri uvođenju sistema *ECTS*

Kojim kursevima bi trebalo dodeliti ECTS bodove?

ECTS bodove trebalo bi dodeliti svim kursevima – obaveznim i izbornim. Bodove treba dodeliti i radu na projektima (naučnim i stručnim), radovima, disertacijama i praktičnom radu, ukoliko su ove aktivnosti sastavni deo programa, kako na osnovnim tako i na postdiplomskim studijama.

Da li ECTS bodovi određuju nivo ili težinu kursa?

Ne. Nivo kursa ne može biti određen *ECTS* bodovima. Kurs koji je napredniji ili na višem nivou ne mora da nosi više *ECTS* bodova od kursa nižeg nivoa. U sistemu *ECTS* nivo kursa opisan je u informacionom paketu institucije. Tu su navedeni ciljevi kursa, nivo znanja koji je preduslov za pohađanje kursa, metodi predavanja i učenja koji se koriste, način ocenjivanja i opis sadržaja kursa. Ovi elementi se po potrebi dopunjuju u kontaktima među profesorima. Sve ovo pomaže studentu i koordinatoru matične institucije da proceni podesnost određenog kursa za prenos i nivo na kome će biti priznat u programu u matičnoj instituciji.

Da li su ECTS bodovi u direktnoj vezi sa časovima nastave?

U najjednostavnijem slučaju da, ali treba ponovo naglasiti da se *ECTS* bodovi ne zasnivaju samo na časovima nastave (predavanja, seminari, vežbe, konsultacije), već na kompletnom radu koji ta nastava inicira. Kada se kurs od godinu dana u instituciji sastoji samo iz tra-

dicionalnih predavanja, konsultacija i ispita, veoma je verovatno da je obim nastave u direktnoj vezi sa radom studenta, pa i sa *ECTS* bodovima kursa. Priroda ovog odnosa može da se menja kako se kurs razvija; ovo će biti očigledno ako uzastopne godine kursa imaju različit zbir sati nastave, a pri tome bi svaka godina trebalo da ima zbir od 60 bodova. Susedne institucije koje podučavaju studente različitih sposobnosti mogu da izaberu različite strategije podučavanja. Jedna institucija, na primer, može da organizuje kurs od 5 bodova u 24 sata predavanja, 6 sati konsultacija, 30 sati pripreme za nastavu i 60 sati učenja pre ispita, dok druga institucija može isti kurs da organizuje u 24 sata predavanja, 36 sati konsultacija, 60 sati pripreme za nastavu i 30 sati učenja. Obe institucije postižu uporedive rezultate sa istim koeficijentom opterećenja i dodeljuju isti broj *ECTS* bodova, iako su im raspoređeni časovi nastave veoma različiti.

Različiti tipovi nastave (predavanja, eksperimentalni rad, vežbe, terenski rad) podrazumevaju različit rad i angažman studenta, pa time i njihov tretman u izračunavanju ukupnog opterećenja mora biti različit. Na primer, jedan sat rada u laboratoriji mogao bi se vrednovati kao četvrt ili pola sata predavanja, u zavisnosti od prakse institucije. Kada je rad na projektu većim delom samostalan, treba poći od procene koje je vreme u toku godine potrebno da se uz puno radno vreme projekat završi, to jest treba razmišljati u „nedeljama“, a ne u „satima“.

Da li se izbornim kursevima dodeljuju bodovi?

Kao što je rečeno, izbornim kursevima se moraju dodeliti bodovi na isti način kao i obaveznim kursevima. Ono što je izborni kurs u jednoj instituciji može biti obavezan u drugoj. U nekim institucijama izborni kursevi

nisu deo redovnog programa studija, već mogu da budu dodatna aktivnost. Ovakvim kursevima se dodeljuju bodovi kao da su delovi redovnog programa.

Problem procene formalne dužine studija

U nekim sistemima visokog obrazovanja prosečno vreme koje je studentima potrebno da završe studije duže je od propisanog vremena trajanja studija. *ECTS* bodove uvek treba dodeljivati propisanoj dužini studija, a ne prosečnom vremenu koje je lokalnim studentima potrebno da bi te studije završili.

Ovo može da stvori probleme gostujućim studentima, jer će za program studija koji nosi 60 bodova možda morati da ulože više rada od prosečnog lokalnog studenta.

U nekim institucijama, studentima je dozvoljeno da ispite podele u više ispitnih rokova ili da ih odlože dok ne budu sigurni da će ih uspešno položiti. Gostujući studenti obično ne mogu da koriste ove pogodnosti, budući da svoje obaveze moraju da ispune na vreme, kako bi mogli da nastave školovanje u matičnoj instituciji u sledećem semestru ili godini. U informatoru bi trebalo jasno naznačiti ovakve situacije, u kojima bi gostujući student mogao biti u nepovoljnijem položaju u odnosu na lokalne studente, što bi moglo da mu oteža postizanje uspeha i dobijanje bodova. Tako bi student i koordinator mogli da sačine realan program koji gostujućeg studenta neće dovesti u nepovoljan položaj na ispitima.

Koja je razlika između dodele bodova kursevima i dodele bodova studentima?

ECTS bodovi namenjeni su kursevima, ali student dobija bodove samo ako uspešno završi kurs, prema

važecim kriterijumima na instituciji gde kurs pohađa. Drugim rečima, studenti ne dobijaju *ECTS* bodove samo za pohađanje nastave ili zbog boravka u inostranstvu ili na drugoj domaćoj instituciji. Oni moraju položiti ispite prema propisima institucije domaćina i time ispuniti ciljeve kursa koje propisuje program institucije.

Proces procene uspešnosti studenta na pojedinim predmetima može da ima različite oblike: završne ili parcijalne, pismene i/ili usmene ispite, ocene pismenih radova ili projekata u toku kursa, testove za proveru znanja tokom nastave, prezentacije na seminarima i dr.; ovakve informacije trebalo bi da se nalaze u informacionom paketu institucije.

Šta raditi u slučaju da gostujući student ne može da izađe na ispit?

Neki programi sastoje se iz kurseva koji traju duže od jedne školske godine, uz različite prateće aktivnosti (seminarski radovi, kolokvijumi i sl.) čije uspešno okončanje predstavlja uslov za izlazak na ispit. Takav sistem može uzrokovati probleme gostujućim studentima koji su proveli jedan semestar ili godinu na instituciji domaćina. Oni bi samo mogli da učestvuju u nastavi tog kursa, ali ne i da dobiju ocenu i prateće *ECTS* bodove.

Institucije u ovoj poziciji, ako žele da koriste *ECTS*, mogu da prilagode svoje programe gostujućem studentu. U slučaju da zadrže *status quo*, preporučuje se prilagođavanje u smislu dodeljivanja *ECTS* bodova različitim delovima kursa i organizovanju ispitivanja za pojedine delove kursa.

Dugoročno rešenje ovog problema jeste da institucije koje uvode *ECTS* prilagode koncept nastave tako što bi

višesemestralne kurseve podelili na više jednosemestralnih kurseva.

Problem različitog sadržaja i obima ispita na matičnoj instituciji i instituciji domaćinu

Kao što je rečeno, puno priznavanje podrazumeva ne samo to da period studiranja na drugoj instituciji zamenjuje uporedan period studiranja na matičnoj instituciji, već i to da ispiti položeni na drugoj instituciji zamenjuju ispite na matičnoj. Iskustvo programa *Erasmus* i *ECTS-a* pokazuje da je većina institucija u mogućnosti da garantuje svojim studentima potpuno priznavanje. Ponekad, matični ispiti pokrivaju širi opseg predmeta i ne mogu biti formalno zamenjeni. U tim slučajevima matična institucija mora studentu da pruži garanciju da će ispiti položeni u instituciji domaćinu biti uzeti u obzir na najbolji mogući način, npr. izuzimanjem odgovarajućeg dela gradiva pri polaganju završnog ispita na matičnoj instituciji.

Prenos ECTS bodova

Kako se ECTS bodovi prenose?

Matična institucija i institucija domaćin pripremaju i razmenjuju prepise ocena i drugih podataka za svakog studenta koji odlazi da studira na nematičnoj instituciji u zemlji ili inostranstvu i pri tome koristi *ECTS* pre i posle perioda studiranja na nematičnoj instituciji.

Student ima pravo da dobije prepis ocena za svoje potrebe. Matična institucija priznaje broj bodova koje su njeni studenti stekli na partnerskoj instituciji u zemlji ili inostranstvu, tako da bodovi za položen predmet/kurs zamenjuju bodove predviđene od strane matične in-

stitucije. Ugovor o učenju studentu unapred daje garanciju da će bodovi za odobren program studija biti preneseni.

Šta se dešava u slučaju neuspeha na ispitu?

Dodeljivanje bodova je odgovornost institucije domaćina i studenti se ponekad vrata kući sa nešto manje bodova nego što su očekivali. Ako institucija domaćin nudi sopstvenim studentima drugu šansu prilikom procenjivanja znanja, gostujući student bi trebalo da iskoristi tu mogućnost. Kada to nije moguće, pitanje daljeg napredovanja studenta ostaje na matičnoj instituciji, u skladu sa njenim pravilima. Uvek postoji mogućnost da student u sledećem semestru nadoknadi broj bodova nekim drugim kursom, kako bi mu konačan zbir bodova na kraju studija bio maksimalan.

U slučaju ozbiljnog neuspeha student bi trebalo da ponovi period studiranja u matičnoj instituciji, produžavajući svoje studije. Bodove iz kurseva u kojima je student bio uspešan svakako bi trebalo preneti.

Na adresi <http://europa.eu.int/comm/education/socrates/ectsfea.html> mogu se naći i druge korisne informacije o otvorenim pitanjima i dilemama na koje nailaze univerziteti Evrope pri uvođenju sistema ECTS.

ECTS koordinatori

U sistemu *ECTS* koordinatori imaju vrlo važnu ulogu. Univerziteti koji koriste *ECTS* imenuju univerzitetskog *ECTS* koordinatora i po jednog *ECTS* koordinatora za svaki departman ili fakultet na univerzitetu. Njihov zadatak je da se bave administrativnim i akademskim aspektima *ECTS-a* i da savetuju studente. Zadaci koordinatora u sprovođenju *ECTS-a* navedeni su u opštim crtama, ali oni mogu biti različiti od univerziteta do univerziteta. Institucija sama odlučuje o podeli poslova između koordinatora i drugog osoblja koje se bavi međuuniverzitet-skom saradnjom.

Zadaci univerzitetskog *ECTS* koordinatora

Opšti zadaci *ECTS* koordinatora na nivou univerziteta su:

- briga o tome da univerzitet sprovodi *ECTS* u skladu sa opštim principima i prihvaćenim mehanizmima *ECTS-a*;
- promocija *ECTS-a* na univerzitetu i van njega, npr. u međunarodnim programima saradnje;
- omogućavanje sprovođenja *ECTS-a* na univerzitetu i pružanje podrške departmanskim koordinatorima;
- informisanje studenata o mogućnostima koje pruža *ECTS*;
- koordinacija rada departmanskih *ECTS* koordinatora u pripremi, izradi informacionih paketa i njihovoj distribuciji partnerima.

Zadaci departmanskog ECTS koordinatora

Koordinator departmana je osoba za kontakt sa studentima i nastavnim kadrom unutar departmana ili fakulteta i ima zadatak da se bavi praktičnim i akademskim aspektima primene *ECTS-a*, kao što su:

- informisanje studenata o praktičnim detaljima *ECTS-a*, npr. obezbeđivanje informacionih paketa sa partnerskih institucija;
- pomoć studentima pri popunjavanju prijave o studiranju, priprema ostalih dokumenata *ECTS-a* (ugovor o učenju, prepis ocena), sprovođenje procedure priznavanja *ECTS* bodova itd.;
- komunikacija između matične institucije i institucije domaćina pri razmeni prijave za studiranje i diskusiji o mogućem programu studiranja (izbor predmeta, trajanje programa), kao i u razjašnjavanju detalja u vezi sa uslovima studiranja na drugoj instituciji;
- informisanje kolega na departmanu o primeni *ECTS-a* u dodeljivanju kredita pojedinačnim predmetima/kursevima na departmanu ili fakultetu;
- priprema segmenta informacionog paketa koji se odnosi na departman/fakultet na kojem je koordinator.

I univerzitetski i departmanski koordinatori imaju zadatak da pomognu u uključivanju gostujućih studenata kako u obrazovne programe na njihovoj instituciji, tako i u ukupan život i rad na univerzitetu. Kroz stalne kontakte sa svojim studentima koji studiraju na nekoj drugoj instituciji, koordinatori brinu o njihovom napredovanju u studijama i pomažu u rešavanju drugih pitanja boravka i rada studenata.

Dokumenti ECTS-a

Studentska prijava i ugovor o učenju

Studentska prijava

Nakon što je student odabrao instituciju domaćina, pregledao informacioni paket i konsultovao koordinatora za *ECTS* na matičnoj instituciji, on popunjava odgovarajuću prijavu. Opšti model formulara za prijavljivanje studenta dat je u prilogu ovog vodiča.

Da bi popunio prijavu, student mora da ima jasnu predstavu o tome kakav program studija želi da prati u instituciji domaćinu i da se o tome konsultuje sa koordinatorima za *ECTS* matične institucije na nivou katedre/odseka i fakulteta.

Student, takođe, može u svojoj prijavi da navede drugu ili treću opciju za instituciju domaćina, za slučaj da prvi izbor ne bude prihvaćen. U tom slučaju student će, uz odobrenje koordinatora, morati da pripremi poseban ugovor o učenju za svaku predloženu instituciju.

Ugovor o učenju

Kada se student, matična institucija i institucija domaćin dogovore o programu studija u inostranstvu, one potpisuju ugovor o učenju koji se prilaže uz prijavu. Ovaj ugovor, koji opisuje program studija u inostranstvu, mora biti prihvaćen i potpisan pre odlaska studenta u drugu instituciju. Pravilna i uspešna primena ugovora o učenju od vitalnog je značaja za *ECTS*.

Student se u ugovoru o učenju saglašava da prihvata studije u inostranstvu kao integralni deo svojih studija.

Matična institucija studentu garantuje da će u potpunosti priznati kurseve koji su navedeni u ugovoru. Institucija bi trebalo posebnu pažnju da posveti tome ko će u njeno ime potpisivati ugovor. Poželjno je da institucija studentu dostavi pisani dokument gde je precizirano na koji će se način izvršiti priznavanje kurseva, na primer, koji kursevi će se smatrati završenim na instituciji domaćinu. Ako će program studija biti samo delimično priznat, to mora biti navedeno u ugovoru.

Institucija domaćin potvrđuje da je program studija prihvatljiv i da se ne kosi sa njenim pravilima. Međutim, u slučaju da termini održavanja pojedinih kurseva nisu poznati u vreme potpisivanja ugovora, postoji mogućnost da se neki kursevi poklapaju u konačnom dnevnom rasporedu. Slično tome, moguće je da se ne zna da li će se dovoljno studenata prijaviti za kurseve za koje postoji minimalna kvota studenata. U slučaju kurseva na kojima postoji ograničenje broja studenata, institucija prilikom potpisivanja ugovora o učenju garantuje mesto na kursu pod uslovom da je ono u vreme potpisivanja slobodno.

Primerak potpisanog ugovora o učenju trebalo bi da bude dat svim stranama, matičnoj instituciji, instituciji domaćinu i studentu.

Promene u ugovorenom programu studija

Studenti će, po dolasku u drugu instituciju, iz različitih razloga možda morati da menjaju ugovoreni program studija: preklapanja u dnevnom rasporedu, neprikladnost izabranih kurseva (po nivou ili sadržaju) i sl. Zbog toga obrazac ugovora o učenju dozvoljava promene u prvobitno ugovorenom programu studija. Sve tri strane moraju biti saglasne sa promenama da bi puno priznanje svih kurseva pohađanih u drugoj instituciji bilo

zagarantovano. Važno je da student zna da konačni izbor kurseva i programa studija mora biti odobren od strane obeju institucija da bi bio u potpunosti priznat. Promene u prvobitnom programu studija biće navedene na poleđini ugovora o učenju i potpisane od strane studenta i koordinatora obe institucije.

Mora se naglasiti da bi promene u prvobitnom programu studija trebalo izvršiti u relativno kratkom periodu po dolasku studenta u instituciju domaćina. Primerak novog ugovora o učenju trebalo bi da bude prosleđen studentu i koordinatorima obe institucije.

U dodatku ovom vodiču predstavljeni su modeli studentske prijave i ugovora o učenju.

Ponekad je neophodno da institucije obezbede druga dokumenta u skladu sa sopstvenim važećim pravilima. Preporučuje se, međutim, da institucija primenjuje istovetan obrazac za studentske prijave za sve, ili barem većinu partnerskih institucija.

Prepis ocena i drugih podataka

Prenos bodova između matične institucije i institucije domaćina se u *ECTS* sistemu ostvaruje razmenom dokumenta koji se naziva prepis ocena.

Prepis ocena predstavlja dokument koji daje informaciju o ukupnom opterećenju studenta u savladavanju određenog studijskog programa i o postignutom uspehu. Svaki predmet/kurs koji je student uspešno savladao naveden je u prepisu ocena, uz prateće podatke o stečenim *ECTS* bodovima i odgovarajućim ocenama, prikazanim paralelno prema lokalnom sistemu ocenjivanja i *ECTS* skali ocenjivanja. Kombinacija *ECTS* bodova i dobijenih ocena daje uvid i u kvantitet rada pri savladavanju određenog programa, i u postignut uspeh studenta. Overen

prepis ocena dostavlja se svim uključenim stranama, matičnoj instituciji, instituciji domaćinu i studentu.

Prepis ocena studenata koji napuštaju matičnu instituciju da bi u određenom periodu studirali u inostranstvu ili na nekoj drugoj domaćoj visokoškolskoj instituciji treba da sadrži detaljan opis prethodnog studiranja i prilaže se uz studentsku prijavu koja se šalje instituciji domaćinu. Neki podaci koji nisu dostupni u momentu slanja prijave mogu se i naknadno dostaviti (ocene za tekuću godinu studija i sl.). Dostavljanje prepisa ocena kao kvalitativnog i kvantitativnog merila prethodnog rada studenta olakšava postupak prijema na drugu instituciju i olakšava *ECTS* koordinatorima institucije domaćina da odrede da li je nivo predmeta/kurseva predloženih u prijavi odgovarajući, i da li su ispunjeni i drugi preduslovi za uključivanje studenta u određeni program studija.

Prepis ocena sa institucije domaćina je glavni dokument koji obezbeđuje priznavanje i prenos stečenih *ECTS* bodova pri povratku studenta u matičnu instituciju ili u slučaju nastavka studija u nekoj drugoj instituciji-domaćinu. Postoji mogućnost da student završi studije i stekne diplomu u instituciji-domaćinu, pri čemu prepis ocena predstavlja dragocenu podlogu za procenu prethodno stečenih znanja i ispunjenosti drugih uslova.

Treba naglasiti da je prepis ocena sastavni deo i dodatka diplomi, dokumenta koji doprinosi lakšem priznavanju i proceni stečenih kvalifikacija, kako u akademskoj javnosti, tako i na tržištu radne snage. O tome će biti reči u daljem tekstu ovog vodiča.

U prilogu je dat opšti model za pripremu prepisa ocena. Ponekad je neophodno da institucije obezbede i druge vrste prepisa ocena ili odgovarajuća dokumenta u skladu sa specifičnim institucionalnim ili nacionalnim propisima o priznavanju diploma i kvalifikacija. Institu-

cije koje koriste *ECTS* imaju slobodu da primenjuju svoju verziju prepisa ocena pod uslovom da ona sadrži ključne elemente postavljenog modela. Dodatni podaci, kao što su prolaznost i prosečne ocene na određenim ispitima, takođe su korisni za procenu ukupnog uspeha studenta.

ECTS skala ocenjivanja

ECTS predstavlja podlogu za priznavanje studija u inostranstvu upravo zato što nudi jedinstvenu osnovu „merenja” i poređenja uspeha studenata. *ECTS* skala ocenjivanja razvijena je kao način jedinstvenog prikaza postignutog uspeha studenata, čime se u dobroj meri prevazilaze izrazite razlike u sistemima ocenjivanja u evropskim zemljama. Iskustvo u dosadašnjoj primeni *ECTS-a* ukazuje da je upravo adekvatan sistem prenosa ocena jedan od ključnih problema studenata koji učestvuju u razmeni.

ECTS skala ocenjivanja sačinjena je sa ciljem da pomogne institucijama u adekvatnoj proceni i prenosu ocena dobijenih u nekoj drugoj instituciji i u drugom sistemu ocenjivanja. Svaka visokoobrazovna institucija sama odlučuje o načinu „prevođenja“ sopstvenih ocena na *ECTS* skalu, koristeći opšta uputstva koja će biti prikazana. Pri tome treba naglasiti da *ECTS* ocena ne zamenjuje lokalnu ocenu, s obzirom na to da se rezultati postignuti na ispitima iskazuju na oba načina.

Evropska „pomoćna skala“ ocenjivanja

Iz mnogih diskusija vođenih tokom razvoja *ECTS* sistema zaključeno je da bi se prenos ocena mogao uspešno sprovesti uz primenu „pomoćne skale” koja bi bila razumljiva u svim evropskim zemljama. Koncept „pomoćne skale“ zasnovan je na sledećim postavkama:

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

- skala je dovoljno definisana kako bi je sve institucije mogle koristiti za utvrđivanje ekvivalentne *ECTS* ocene za svoje predmete/kurseve;
- *ECTS* ocena daje dodatne podatke uz ocenu institucije, ali je ne zamenjuje;
- *ECTS* skalu ocenjivanja razumeju druge institucije, koje zatim mogu da daju odgovarajuću ocenu na sopstvenoj skali svim studentima sa *ECTS* ocenama.

Drugim rečima, ova „pomoćna skala“ povećava transparentnost sistema ocenjivanja, ali istovremeno ne predstavlja smetnju niti eliminiše dalju primenu skala ocenjivanja prisutnih u praksi različitih zemalja.

U razvoju modela jedinstvene *ECTS* skale ocenjivanja razmatrane su varijante zasnovane na strogo numeričkim vrednostima, kao i one pretežno kvalitativnog karaktera, zasnovane na interpretaciji ključnih reči kao sto su „dovoljan“, „dobar“, „odličan“... Međutim, nijedan pristup sam po sebi nije davao zadovoljavajuće rezultate, pa je *ECTS* skala ocenjivanja zasnovana na kombinaciji ključnih reči i numeričkih vrednosti.

ECTS skala ocenjivanja/ECTS grading scale

<i>ECTS Grade</i>	<i>% of successful students normally achieving the grade</i>	<i>Definition</i>
<i>ECTS ocena</i>	<i>% studenata koji polože ispit sa određenom ocenom</i>	<i>Definicija</i>
A	10	<i>EXCELLENT – outstanding performance with only minor errors</i> ODLIČAN – izuzetan uspeh sa neznatnim greškama

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

B	25	<i>VERY GOOD – above the average standard but with some errors</i> VRLO DOBAR – iznad proseka, ali sa ponekim greškama
C	30	<i>GOOD – generally sound work with a number of notable errors</i> DOBAR – uopšteno dobar rad, ali sa dosta greškama
D	25	<i>SATISFACTORY – fair but with significant shortcomings</i> ZADOVOLJAVAJUĆI – solidan, ali sa značajnim nedostacima
E	10	<i>SUFFICIENT – performance meets the minimum criteria</i> DOVOLJAN – zadovoljava minimalne kriterijume
FX	–	<i>FAIL – some more work required before the credit can be awarded</i> NEDOVOLJAN – potreban dodatni rad za uspešno okončanje
F	–	<i>FAIL – considerable further work is required</i> NEDOVOLJAN – potrebno znatno više rada

Opređenje za određen broj nivoa na *ECTS* skali uvek predstavlja kompromis. Manji broj nivoa ocenjivanja na skali daje premalo podataka za rangiranje postignutog uspeha, dok veći broj podrazumeva preciznost koja u praksi ne postoji. Prateće definicije, posebno za pet prolaznih ocena, dodatno olakšavaju razumevanje i primenu ove skale.

Ako se student po svom uspehu nalazi među prvih 10% u generaciji, njegov uspeh se prema ovoj skali označava kao odličan, sa *ECTS* ocenom A. Mnogo pažnje posvećeno je definisanju granice od 10%. Manji procenat bi bio suviše restriktivan, a veći bi umanjio značaj vrhunske ocene za izuzetne rezultate. Slični argumenti mogu se postaviti i za ostale nivoe ocenjivanja na *ECTS* skali, sa raspodelom 10–25–30–25–10 koja je iskustveno odabrana.

ECTS skala olakšava prenos ocena datih prema lokalnim skalama ocenjivanja, ali ih ne zamenjuje.

Kako koristiti *ECTS* skalu ocenjivanja

Nije moguće definisati jedinstven odnos među skalama ocenjivanja koje se primenjuju u zemljama Evrope. U većini zemalja postoji opšti sistem ocenjivanja koji se primenjuje u svim visokoškolskim institucijama, ali sa ipak mogućim razlikama u njenoj intepretaciji. Definicija donjeg praga prolaznosti može da varira među institucijama, a i korišćenje cele skale ocena znatno varira od institucije do institucije, od godine do godine i od predmeta do predmeta.

Zbog toga je jedna od osnovnih pretpostavki adekvatne primene *ECTS* skale ocenjivanja njena dovoljna definisanost i razumljivost, što treba da omogući institucijama da same donose odluke o njenoj primeni.

Uklapanje ocene institucije u *ECTS* skalu ocenjivanja obavlja se na sledeći način:

- Institucija mora da raspolaže podacima o raspodeli ocena koje daje svojim studentima.
- Da bi se dobila raspodela 10–25–30–25–10, granice među ocenama trebalo bi postaviti na ukupno

- 10%, 35%, 65%, i 90% od ukupnog broja studenata koji su položili ispit.
- Nekada nije moguće precizno povući granicu od 10% za najbolju ocenu A, pa se zbog toga uzima u obzir opisna ocena odličnosti. Skala je u mnogo-me zasnovana na statistici, ali statistiku bi trebalo kombinovati sa opisnim pristupom koji ova skala paralelno sadrži. Na primer, prilikom dodeljivanja *ECTS* ocene A, britanska institucija koja najvišu ocenu dodeljuje za 8% svojih studenata može da odluči da prihvati definiciju „odličnosti” predviđenu na *ECTS* skali, a italijanska institucija koja najvišu ocenu dodeljuje za 14% svojih studenata će verovatno morati da pravi razliku među svojim odličnim studentima. S druge strane, najviša ocena se u španskim institucijama dodeljuje za manje od 5% studenata, i zbog toga je suviše restriktivna u odnosu na definiciju odličnosti predviđenu *ECTS* skalom.
 - Kada kurs pohađa vrlo mali broj studenata, stroga podela po obrascu 10–25–30–25–10 nije moguća. Međutim, iskustvo je pokazalo da tada postoje dva moguća rešenja:
 - a) ocene na nekoliko kurseva sličnog nivoa mogu biti uključene u jednu raspodelu;
 - b) formiranje raspodele za period od pet godina pokazuje ujednačenije rezultate.
 - *ECTS* ocene od A do E povlače za sobom dodeljivanje bodova, dok se uz ocene FX i F bodovi ne dodeljuju. Međutim, razlika između ocena FX i F može da utiče na određivanje budućeg programa studija manje uspešnih studenata. One institucije koje ne prave razliku među nivoima neprolaznosti koriste samo ocenu F.

Može se zaključiti da postoji širok prostor za primenu *ECTS* skale ocenjivanja koji ostavlja značajnu slobodu obrazovnim institucijama. Ova fleksibilnost je razumljiva s obzirom na razlike u sistemima ocenjivanja.

Informacioni paket

Informacioni paket institucije koja ulazi u sistem *ECTS* jedan je od osnovnih materijala koji zainteresovanim studentima i akademskom osoblju služi kao informator o samoj instituciji, mogućnostima studija (predmeti/kursevi, obrazovni programi i način njihove realizacije), uslovima života (smeštaj, osiguranje, medicinska zaštita) i drugim pratećim aktivnostima na određenom univerzitetu, fakultetu i njegovim departmanima/odsecima. S obzirom na to da ovaj materijal predstavlja po pravilu i prvi kontakt zainteresovanih studenata, nastavnika i/ili *ECTS* koordinatora sa određenom institucijom, on treba istovremeno da bude i sveobuhvatan i koncizan pregled aktuelnog stanja, raspoloživ na internet adresi institucije, u elektronskoj formi ili kao štampani materijal. Informacioni paket treba da bude sačinjen na jeziku zemlje i bar na jednom od svetskih jezika, a preporučuje se i razmena ovih materijala između institucija potencijalnih partnera u međunarodnoj razmeni studenata. Opšta uputstva o pripremi *web* prezentacije informacionog paketa za visokoškolske institucije mogu se naći na adresi: www.europa.eu.int/comm/education/socrates/ectswww

Cilj informacionog paketa je da omogući studentima i njihovim mentorima da steknu objektivni uvid u program studija koji nudi određena institucija, njegov nivo i procenu opterećenja studenta da ga savlada (uz koncizan opis programa i prateće *ECTS* bodove za svaki

predmet), način polaganja ispita i sistem ocenjivanja, što je i pretpostavka pravilnog izbora studijskog programa u međuuniverzitetskoj razmeni koju promoviše *ECTS*.

U izradi informacionog paketa/informatora određene institucije (univerziteta, fakulteta) korisno je slediti preporučenu osnovnu strukturu i sadržaj ovog dokumenta koji su prikazani u prilogu ovom vodiču. Nazivi osnovnih poglavlja dati su na srpskom i na engleskom jeziku, zarad usaglašavanja terminologije koja se koristi u ovoj oblasti. Većina evropskih univerziteta ima na svojim internet adresama informacione pakete sačinjene prema ovim opštim postavkama, uz prisutne razlike u obimu i strukturi prikazanih informacija. Prilikom izrade informacionih paketa fakulteta korisno je pogledati i informacione pakete fakulteta iz srodne oblasti.

Dodatak diplomi

Šta je dodatak diplomi?

Dodatak diplomi je dokument koji se prilaže uz određenu diplomu visokoškolske institucije radi detaljnijeg uvida u nivo, prirodu, sadržaj, sistem i pravila studiranja i postignute rezultate tokom studija pojedinca kome je diploma izdata. Ovaj dokument je komplementaran diplomu izdatoj pojedincu, koja po pravilu sadrži samo osnovne biografske podatke kandidata i kratku informaciju o vrsti i trajanju studija i dobijenom stručnom nazivu. Iako dodatak diplomi ne spada u osnovne dokumente *ECTS-a*, on je razvijen na bazi principa ovog sistema i po svojoj osnovnoj postavci pripada filozofiji razvoja ovog sistema i njegovim opštim ciljevima.

Cilj uvođenja ovog dodatnog dokumenta je poboljšanje međunarodne „transparentnosti“ i omogućavanje lakšeg akademskog i profesionalnog priznavanja, prepoznavanja i procene postignute kvalifikacije u određenom uspešno okončanom studijskom programu.

Ovaj dokument ne treba da sadrži bilo kakve elemente ocene vrednosti i moguće ekvivalencije, kao ni sugestije u pogledu priznavanja/procene kvalifikacije naznačene u osnovnoj diplomu. Informacije koje ovaj dokument pruža upravo daju mogućnost da različiti korisnici (druge akademske institucije u zemlji i inostranstvu, poslodavci, državne institucije, stručne asocijacije...) donesu sopstveni sud i procenu stručnosti, vrednosti i upotrebljivosti usvojenih znanja i veština i stečenih profesionalnih iskustava tokom studija svakog pojedinca.

Dodatak diplomi ne predstavlja zamenu za osnovni dokument/diplomu.

Razlozi za uvođenje dodatka diplomi

U današnjem svetu ubrzanih ekonomskih, tehnoloških i političkih promena, vrlo brzo se menjaju i sistemi kvalifikacija i struktura obrazovnih sistema pojedinih zemalja, kao vrsta odgovora i konstantnog prilagođavanja globalnim promenama. S druge strane, prisutna je sve veća pokretljivost ljudi, kako na globalnom tržištu radne snage, tako i u okviru međunarodne mreže akademskih institucija, pri čemu je korektnost u priznavanju/prepoznavanju i proceni stečenih kvalifikacija u različitim obrazovnim programima jedan od osnovnih preduslova ove mobilnosti. Budući da osnovne diplome i u njima naznačena kvalifikacija ne obezbeđuju dovoljno informacija za detaljniju procenu nivoa stečenih znanja, profesionalnih veština i njihove primenljivosti, ovaj dodatni dokument obezbeđuje detaljnija objašnjenja o sadržaju, sistemu i pravilima završenih studija i postignutim rezultatima svakog pojedinca. Time se dobija osnov za objektivnu procenu kako upotrebljivosti stečenih profesionalnih znanja na tržištu rada, tako i mogućnosti uključivanja svakog pojedinca u dalje obrazovne programe na različitim visokoškolskim institucijama širom sveta (viši stupnjevi obrazovanja, učenje tokom celog života).

Ko izdaje dodatak diplomi?

Dodatak diplomi je zvaničan dokument koji izdaje nacionalna visokoobrazovna institucija koja izdaje i osnovnu diplomu i on predstavlja komplementarni deo svake pojedinačne diplome. Preporučuje se da se ovaj dodatni dokument priprema i izdaje u isto vreme kada i diploma, s obzirom na česte promene programa studija i ukupnog sistema obrazovanja. Dodatak diplomi može biti

sačinjen na jeziku zemlje kao i/ili na nekom od svetskih jezika, što zavisi od namene samog dokumenta.

Model za izradu dodatka diplomi

Dokument se priprema na bazi osnovnog modela koji je utvrdila zajednička radna grupa Evropske komisije, Saveta Evrope i *UNESCO*. Dodatak diplomi koncipiran je kao fleksibilan „alat” koji nije kruto postavljen i može se prilagođavati lokalnim potrebama, pri čemu se preporučuje da svaka institucija sačini svoj model na bazi opšte preporučene forme.

Dodatak diplomi se sastoji od osam poglavlja:

1. Informacije o nosiocu diplome/kvalifikacije;
2. Informacije koje bliže određuju kvalifikaciju za koju se diploma izdaje;
3. Informacije o nivou kvalifikacije;
4. Informacije o sistemu i sadržaju studija i postignutim rezultatima;
5. Informacije o akademskim i profesionalnim mogućnostima koje pruža kvalifikacija;
6. Dodatne informacije;
7. Overa Dodatka diplomi;
8. Informacije o nacionalnom sistemu visokog obrazovanja.

Dokument treba da sadrži tražene podatke u svih osam osnovnih poglavlja. U slučaju da neke od traženih informacija nisu date, potrebno je dati obrazloženje njihovog izostanka. Pri tom treba obezbediti dovoljno informacija neophodnih za obezbeđivanje postavljenih ciljeva pri uvođenju ovog dokumenta, ali istovremeno izbeći preopširnost koja dokument čini nepreglednim.

Institucija treba da obezbedi isti stepen autentičnosti pri izdavanju i overi dodatka diplomi kao i za osnovni dokument, odnosno izdatu diplomu, što mogućnosti falsifikata svodi na minimum. Dodatak diplomi se ni u kom slučaju ne može smatrati zamenom za osnovni dokument/diplomu i ne garantuje automatsko priznavanje osnovne diplome od strane neke druge akademske institucije ili poslodavca.

Opis nacionalnog sistema visokog obrazovanja u vremenu kada je pojedinac stekao kvalifikaciju navedenu u diplomi mora biti priložen dodatku diplomi. Ovaj opis se za većinu zemalja u Evropi može pribaviti od *National Academic Recognition Information Centres (NARICs)* i nalazi se na adresi www.enic-naric-net nadležnih ministarstava ili nacionalnih rektorskih konferencija.

Koje prednosti pruža dodatak diplomi?

Ovaj prateći dokument omogućava upoređivanje diploma i u njima naznačenih akademskih stepena/kvalifikacija stečenih u različitim sistemima visokoškolskog obrazovanja, pa time i njihovo lakše priznavanje u inostranstvu. Precizan opis obavljenih studija omogućava objektivnu i adekvatnu procenu stečenih kvalifikacija i uspeha svakog studenta tokom obavljenih studija, što olakšava prohodnost studenta ka višim stupnjevima obrazovanja na univerzitetima širom sveta i zapošljavanje na sve širem tržištu radne snage. Praksa je pokazala da su poslodavci sve više zainteresovani za zapošljavanje kandidata koji pri konkurisanju pored osnovne diplome dostavljaju i ovaj prateći dokument.

Prednosti za instituciju koja izdaje dodatak diplomi za svoje studente ogledaju se u mogućnosti objektivne procene i prepoznatljivosti kvalifikacija koje se stiču kroz

određene akademske programe, što doprinosi afirmaciji same visokoškolske institucije u međunarodnoj javnosti. Dodatak diplomi olakšava zapošljavanje završenih studenata na nacionalnom i internacionalnom nivou, što je takođe jedan od značajnih faktora u vrednovanju različitih univerziteta. Primena zajedničkog okvira kao fleksibilnog modela prihvaćenog u Evropi istovremeno obezbeđuje i zaštitu autonomije same institucije i nacionalnog obrazovnog sistema. Ovaj dokument daje odgovore na niz najčešćih pitanja koja se upućuju visokoškolskim institucijama u vezi sa priznavanjem diploma i stečenih kvalifikacija, pa time predstavljaju i značajnu uštedu vremena u komunikaciji sa okruženjem.

Dodatne informacije o priznavanju kvalifikacija i diploma, kao i o prilogu dodatka diplomi i preporučenim modelima na 11 zvaničnih jezika Evropske unije mogu se naći na odresi: <http://europa.eu.int/comm/education/recognition/diploma.html>

Umesto zaključka

Opšti zaključak, koji se može izvesti na osnovu analize koju je *Evropska asocijacija univerziteta (EUA)* sprovedla u 30 evropskih zemalja (prilog), je da velika većina zemalja primenjuje *ECTS* sistem, bilo kao jedini važeći sistem bodova ili je u toku usvajanje ovakve regulative, ili kao sistem u mobilnosti studenata. U većini zemalja koje su ranije primenjivale sopstveni sistem bodova sada se paralelno primenjuje i evropski *ECTS* sistem, sa trendom da ovaj sistem postane i nacionalni sistem bodovanja. Promene strukture studija u smislu prihvatanja dvostepenih programa studija, preporučenih Bolonjskom deklaracijom, po pravilu su praćene prihvatanjem *ECTS* sistema. Uvođenje *ECTS* sistema je u nekim zemljama zakonski regulisano, dok je u drugim to prihvaćena praksa bez posebne zakonske regulative.

Dodatak diplomi predstavlja, takođe, već opšte prihvaćen dokument u zemljama Evrope. U nekim zemljama je izdavanje ovog dokumenta već regularna praksa ili se planira da bude i zakonski regulisana obaveza, dok je u drugima to praksa bez posebne zakonske regulative. Formiranje nacionalnih i regionalnih agencija za akreditaciju i ulaznje u proces evaluacije i akreditacije su prateći trendovi ovih procesa, s obzirom da je opšti stav da je pitanje kvaliteta nezaobilazno u ostvarenju ideje jedinstvenog evropskog prostora visokog obrazovanja.

Promena i harmonizacija programa studija u skladu sa osnovnim opredeljenjima Bolonjskog procesa je u Evropi u toku i ovi procesi su usko povezani sa primenom filozofije sistema *ECTS*. Pri tome su još uvek prisutne dileme u pogledu primene dvostepenog principa nastave kao i u pogledu definisanja opštih principa i usklađivanja programa na nivou pojedinih struka. Povezivanje

i umrežavanje na nivou struke, koje je intenzivno u Evropi, od velike je pomoći u nalaženju rešenja koja bi imala jedinstvenu osnovu, ali sa dovoljnom fleksibilnošću koja poštuje autonomiju samih institucija u formulisanoj studijskih programa.

Na osnovu analize primene *ECTS* sistema na nivou Evrope mogu se izvući sledeće opšte konstatacije i predlozi:

1. Postoji još uvek izražena raznovrsnost trajanja i strukture studija u evropskim zemljama, ali sa preovladjujućim trendom o prihvatanju 300 *ECTS* kredita kao opšteg merila ukupnog programa na nivou magistarskih studija (*Master degree*). U praksi još postoje izvesna odstupanja u smislu nešto kraćih i nešto dužih programa.
2. U pripremi Konferencije „Berlin 2003“ razmatra se predlog opšteg stava da magistarske studije u EHEA po pravilu zahtevaju ukupno 300 *ECTS* kredita, od kojih najmanje 60 moraju biti ostvareni na nivou osnovnih studija u oblasti dalje specijalizacije na magistarskom programu.

Predlažu se sledeći modeli za ostvarenje ovog cilja:

ECTS BODOVI		
Osnovne studije	Magistarske studije	Ukupno
180	120	300
240	90–120*	
300 - integrisan program		300

* Od navedenog broja bodova za magistarski program, 30-60 mogu biti stečeni na završnoj godini

osnovnih studija, uz uslov da najmanje 60 bodova ostanu na nivou magistarskih studija.

Treba napomenuti da magistarski programi sa ukupno 60 bodova mogu biti prihvatljivi samo ukoliko im prethode osnovne studije sa 240 bodova u istoj ili bliskoj oblasti. Priznavanje kraćih programa na evropskom nivou je diskutabilno i teško prihvatljivo.

3. U nekim evropskim zemljama još postoje primeri veoma dugih osnovnih, dodiplomskih studije od 5–6 godina, što nije u skladu sa međunarodnom definicijom „dodiplomskih“ i „poslediplomskih“ studija. Može se smatrati da je sopstveni interes ovih zemalja da restrukturiraju ovakve programe i usklade nazive sa međunarodno prihvaćenom nomenklaturom.
4. U zemljama u kojima paralelno postoje dugi (270–300 bodova) i kratki (60–120 bodova) programi magistarskih studija (skoro polovina evropskih država) uglavnom se ne pravi razlika u njihovom akademskom vrednovanju. Smatra se da dodatak diplomi, kao već opšte prihvaćen prateći dokument u ECTS sistemu, u velikoj meri olakšava suštinsko vrednovanje programa studija i time priznavanje odgovarajućih diploma i akademskih stepena.
5. Opšte prihvaćen uslov za upis magistarskih studija je prethodni završetak osnovnih studija na univerzitetskom nivou. Međutim, u porastu je broj zemalja koje dozvoljavaju prihvatanje i ekvivalentnih, često manje formalnih kvalifikacija prethodno stečenih u institucijama profesionalnog višeg obrazovanja.

6. Oblast medicine i srodnih nauka zahteva nešto drugačiju šemu u odnosu na druge oblasti visokog obrazovanja. Postoje primeri (Danska) uvođenja dvo-stepenog programa studija i u oblasti medicine, pri čemu je zadržan ukupan broj 360 *ECTS* bodova, sa 180 na nivou magistarskih studija.

PRILOZI

Prilog 1.

**Formular za prijavu studenta
ECTS – EUROPEAN CREDIT
TRANSFER SYSTEM
ECTS – EVROPSKI SISTEM PRENOSA
BODOVA**

STUDENT APPLICATION FORM
FORMULAR ZA PRIJAVU STUDENTA

(Photograph)
(fotografija)

ACADEMIC YEAR 20.../20...

ŠKOLSKA/AKADEMSKA GODINA 20.../20...

FIELD OF STUDY:.....

OBLAST STUDIJA:.....

*This application should be completed in BLACK in order
to be easily copied and/or telefaxed.*

*Formular treba popuniti masnim slovima radi lakšeg
kopiranja i/ili slanja faksom.*

SENDING INSTITUTION INSTITUCIJA KOJA ŠALJE/MATIČNA INSTITUCIJA: Name and full address: Naziv i puna adresa:

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

Department coordinator – name, telephone and telefax numbers, e-mail box Koordinator departmana – prezime i ime, telefon, faks i <i>e-mail</i> adresa
Institutional coordinator – name, telephone and telefax numbers, e-mail box Koordinator institucije – prezime i ime, telefon, faks i <i>e-mail</i> adresa.

STUDENT'S PERSONAL DATA

LIČNI PODACI STUDENTA

(to be completed by the student applying)

(popunjava student koji podnosi prijavu)

Family name/Prezime:	First name/Ime(na) (s):
Date of birth/Datum rođenja:	Sex/Pol
Nationality/Nacionalnost	Permanent address (if different): Stalna adresa
Place of Birth/Mesto rođenja:	(ukoliko se razlikuje):
Current address/Sadašnja adresa:	Tel.:

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

Current address is valid
until:
Sadašnja adresa važeća do:

LIST OF INSTITUTIONS WHICH WILL RECEIVE THIS
APPLICATION FORM (in order of preference):

LISTA INSTITUCIJA KOJIMA JE UPUĆENA OVA

PRIJAVA (po redosledu prioriteta):

Institution	Country	Period of study	Duration of stay	N° of expected
<i>A. Institucija</i>	<i>B. Zemlja</i>	from to	(months)	<i>ECTS</i>
		Period studiranja	Trajanje boravka	credits
		od.....do	(meseci)	Broj očekivanih <i>ECTS</i> bodova
I.
.....				
.....				
II.
.....				
.....				
III.
.....				
.....				

Name of student/Prezime i ime studenta:

.....
Sending institution/Institucija koja šalje:

.....
Country/Zemlja:

.....

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

Briefly state the reasons why you wish to study abroad? Ukratko navedite razloge zbog kojih želite da studirate u inostranstvu:

LANGUAGE COMPETENCE

POZNAVANJE JEZIKA

Mother tongue/Maternji jezik: Language of instruction at home institution (if different) Jezik predavanja na matičnoj instituciji (ako je različit):.....						
Other languages Drugi jezici C. D. E.	I am currently studying this language Sada učim taj jezik	I have sufficient knowledge to follow lectures Imam dovoljno znanja da pratim nastavu	I would have sufficient knowledge to follow lectures if I had some extra preparation Uz dodatne pripreme, imao bih dovoljno znanja da pratim nastavu			
	yes da	no ne	yes da	no ne	yes da	no ne
.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐
.....	☐	☐	☐	☐	☐	☐

WORK EXPERIENCE RELATED TO CURRENT STUDY

(if relevant)

RADNO ISKUSTVO POVEZANO SA SADAŠNJIM

STUDIJAMA (ukoliko je bitno)

Type of work experience	Firm/organisation	Dates	Country
<i>F. Tip radnog iskustva</i>	<i>G Firma / organizacija</i>	<i>H. Datumi</i>	<i>I. Zemlja</i>
.....
.....

PREVIOUS AND CURRENT STUDY

PRETHODNE I SADAŠNJE STUDIJE

Diploma/degree for which you are currently studying: Diploma/akademski stepen na studijama koje su u toku:
Number of higher education study years prior to departure abroad: Broj godina studiranja pre odlaska u inostranstvo:
Have you already been studying abroad? Da li ste već studirali u inostranstvu? Yes/Da ☐ No/Ne ☐
If Yes, when? at which institution? Ukoliko jeste, kada i u kojoj instituciji?
The attached <u>Transcript of records</u> includes full details of previous and current higher education study. Details not known at the time of application will be provided at a later stage. Priložen <u>prepis ocena</u> sadrži sve detalje prethodnih i tekućih studija. Detalji koji nisu poznati u vreme podnošenja prijave biće dostavljeni kasnije.

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

<p>Do you wish to apply for a mobility grant to assist towards the additional costs of your study period abroad? Da li želite da podnesete zahtev za dodelu stipendije za pokrivanje dodatnih troškova za vreme studiranja u inostranstvu:</p> <p>Yes/Da ☐ No/Ne ☐</p>

<p>RECEIVING INSTITUTION INSTITUCIJA KOJA PRIMA/INSTITUCIJA DOMAĆIN</p>	
<p>We hereby acknowledge receipt of the application, the proposed learning agreement and the candidate's Transcript of records. Ovim potvrđujemo da smo primili prijavu, predloženi ugovor o učenju i prepis ocena studenta koji se prijavljuje.</p>	
<p>The above-mentioned student is Prethodni student je</p>	<p>provisionally accepted at our institution ☐ privremeno primljen u našu instituciju not accepted at our institution ☐ nije primljen u našu instituciju</p>
<p>Departmental coordinator's signature Potpis koordinatora departmana</p>	<p>Institutional coordinator's signature Potpis koordinatora institucije</p>
<p>Date/Datum:</p>	<p>Date/Datum</p>
<p>.....</p>	<p>.....</p>

Prilog 2.

Ugovor o učenju
ECTS – EUROPEAN CREDIT
TRANSFER SYSTEM
ECTS – EVROPSKI SISTEM PRENOSA
BODOVA

LEARNING AGREEMENT

UGOVOR O UČENJU

ACADEMIC YEAR 20.../20...

ŠKOLSKA/AKADEMSKA GODINA 20.../20...

FIELD OF STUDY:.....

OBLAST STUDIJA:.....

Name of student: Prezime i ime studenta:
Sending institution: Institucija koja šalje/matična institucija:
Country/Zemlja:

DETAILS OF THE PROPOSED STUDY PROGRAMME

ABROAD/LEARNING AGREEMENT

DETALJI PREDLOŽENOG PROGRAMA STUDIRANJA U

INOSTRANSTVU/UGOVORA O UČENJU

Receiving institution: Institucija koja prima/institucija domaćin:
Country/Zemlja:

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

Course unit code (if any) and page no. of the information package Šifra predmeta/kursa (ako postoji) i br. strane u informacionom paketu	Course unit title (as indicated in the information package) Naziv predmeta/kursa (kako je naznačeno u informacionom paketu)	Number of ECTS credits Broj ECTS bodova
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

- if necessary, continue the list on a separate sheet
- ukoliko je potrebno, spisak nastaviti na zasebnoj stranici

Student's signature Potpis studenta Date/Datum:
SENDING INSTITUTION INSTITUCIJA KOJA ŠALJE / MATIČNA INSTITUCIJA We confirm that the proposed programme of study/learning agreement is approved. Potvrđujemo da je predložen program studiranja/ugovor o učenju prihvaćen.

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

Departmental coordinator's signature <i>J. Potpis koordinatora departmana</i>	Institutional coordinator's signature <i>K. Potpis koordinatora institucije</i>
Date/Datum:	Date/Datum:

RECEIVING INSTITUTION INSTITUCIJA KOJA PRIMA / INSTITUCIJA DOMAĆIN	
We confirm that this proposed programme of study/learning agreement is approved. Potvrđujemo da je predložen program studiranja/ugovor o učenju prihvaćen.	
Departmental coordinator's signature <i>L. Potpis koordinatora departmana</i>	Institutional coordinator's signature <i>M. Potpis koordinatora institucije</i>
Date/Datum:	Date/Datum:

Name of student: Prezime i ime studenta:
Sending institution: Institucija koja šalje/matična institucija:

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

Country/Zemlja:
.....

**CHANGES TO ORIGINAL PROPOSED STUDY
PROGRAMME/LEARNING AGREEMENT
IZMENE U PRVOBITNO PREDLOŽENOM PROGRAMU
STUDIRANJA/UGOVORU O UČENJU**

(to be filled in ONLY if appropriate)

(popunjava se SAMO ako ima izmena)

Course unit code (if any) and page no. of the information package	Course unit title (as indicated in the information package)	Deleted course unit	Added course unit	Number of ECTS credits
Šifra predmeta/kursa (ako postoji) i br. strane u informacionom paketu	Naziv predmeta/kursa (kako je naznačeno u informacionom paketu)	Izostavljen predmet/kurs	Dodat predmet/kurs	Broj ECTS bodova
.....	☐	☐
.....	☐	☐
.....	☐	☐
.....	☐	☐
.....	☐	☐
.....	☐	☐
.....	☐	☐
.....	☐	☐
.....	☐	☐
.....	☐	☐

– if necessary, continue this list on a separate sheet

– ukoliko je potrebno, spisak nastaviti na zasebnoj stranici

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

Student's signature <i>N. Potpis studenta</i> Date/Datum:
--

SENDING INSTITUTION INSTITUCIJA KOJA ŠALJE/MATICNA INSTITUCIJA	
We confirm that the above-listed changes to the initially agreed programme of study/learning agreement are approved. Potvrđujemo da su prethodno navedene promene u prvobitnom programu studiranja/ugovoru o učenju prihvaćene.	
Departmental coordinator's signature <i>O. Potpis koordinatora departmana</i> Date/Datum:	Institutional coordinator's signature <i>P. Potpis koordinatora institucije</i> Date/Datum:

RECEIVING INSTITUTION INSTITUCIJA KOJA PRIMA/INSTITUCIJA DOMAĆIN
We confirm by the above-listed changes to the initially agreed programme of study/learning agreement are approved. Potvrđujemo da su prethodno navedene promene u prvobitnom programu studiranja/ugovoru o učenju prihvaćene.

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

Departmental coordinator's signature <i>Q. Potpis koordinatora . departmana</i>	Institutional coordinator's signature <i>R. Potpis koordinatora . institucije</i>
Date/Datum:	Date/Datum:

Prilog 3.

**Prepis ocena
ECTS – EUROPEAN CREDIT
TRANSFER SYSTEM
ECTS – EVROPSKI SISTEM PRENOSA
BODOVA**

TRANSCRIPT OF RECORDS

PREPIS OCENA

ACADEMIC YEAR 20.../20...

ŠKOLSKA/AKADEMSKA GODINA 20.../20...

FIELD OF STUDY:.....

OBLAST STUDIJA:.....

NAME OF SENDING INSTITUTION: NAZIV INSTITUCIJE KOJA ŠALJE/MATIČNE INSTITUCIJE: Faculty/Department of Fakultet/Departman <i>ECTS</i> departmental coordinator: <i>ECTS</i> koordinator fakulteta/departmana: Tel.: Fax: e-mail box:.....
NAME OF STUDENT: PREZIME STUDENTA: First name/Ime: Date and place of birth:

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

Datum i mesto rođenja: (sex)/(pol):..... Matriculation date/Datum upisa: Matriculation number/Upisni broj:.....
NAME OF RECEIVING INSTITUTION: NAZIV INSTITUCIJE KOJA PRIMA/INSTITUCIJE DOMAĆINA: Faculty/Department of Fakultet/Departman <i>ECTS</i> departmental coordinator: <i>ECTS</i> koordinator fakulteta/departmana Tel.: Fax: e-mail box:

Course Unit code (1) Šifra predmeta/ kursa	Title of the course unit Naziv predmeta/ kursa	Duration of course unit (2) Trajanje	Local grade (3) Domaća ocena	<i>ECTS</i> grade (4) <i>ECTS</i> ocena	<i>ECTS</i> credits (5) <i>ECTS</i> bodovi
.....
.....	to be
.....	continued
.....	on a
.....	separate
.....	sheet
.....	nastaviti na	Total:
.....	zasebnoj	Ukupno:
.....	stranici

(1) (2) (3) (4) (5) see explanation on back page
(1) (2) (3) (4) (5) pogledati priloženo objašnjenje

Diploma/degree awarded:

S. Izdata diploma/akademski stepen:

.....
Date

Datum.....

Signature of registrar/dean/administration officer

Potpis ovlašćenog lica

.....
Stamp of institution:

Pečat institucije

.....
NB: This document is not valid without the signature of the registrar/dean/administration officer and the official stamp of the institution.

Napomena: ovaj dokument nije punovažan bez potpisa ovlašćenog lica i zvaničnog pečata institucije

I. Course unit code:

Šifra predmeta/kursa:

Refer to the *ECTS* information Package

Uneti šifru naznačenu u *ECTS* informacionom paketu

II. Duration of course unit:

Trajanje predmeta/kursa:

Y = 1 full academic year

Y = 1 cela školska/akademska godina

1S = 1 semester

2S = 2 semesters

1S = 1 semestar

2S = 2 semestra

1T = 1 term/trimester

2T = 2 terms/trimesters

1 T = 1 trimestar

2T = 2 trimestra

III. Description of the institutional grading system:

Opis sistema ocenjivanja institucije koja izdaje diplomu:

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

1. ECTS grading scale:

ECTS skala ocenjivanja:

ECTS skala ocenjivanja/ECTS grading scale

<i>ECTS Grade</i>	<i>% of successful students normally achieving the grade</i>	<i>Definition</i>
<i>ECTS ocena</i>	<i>% studenata koji polože ispit sa određenom ocenom</i>	<i>Definicija</i>
<i>A</i>	<i>10</i>	<i>EXCELLENT – outstanding performance with only minor errors</i> <i>ODLIČAN – izuzetan uspeh sa neznatnim greškama</i>
<i>B</i>	<i>25</i>	<i>VERY GOOD – above the average standard but with some errors</i> <i>VRLO DOBAR – iznad proseka, ali sa ponekim greškama</i>
<i>C</i>	<i>30</i>	<i>GOOD – generally sound work with a number of notable errors</i>

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

D	25	DOBAR – uopšteno dobar rad, ali sa dosta grešaka <i>SATISFACTORY – fair but with significant shortcomings</i> ZADOVOLJAVAJUĆI – solidan, ali sa značajnim nedostacima
E	10	<i>SUFFICIENT – performance meets the minimum criteria</i> DOVOLJAN – zadovoljava minimalne kriterijume
FX	–	<i>FAIL – some more work required before the credit can be awarded</i> NEDOVOLJAN – potreban dodatni rad za uspešno okončanje
F	–	<i>FAIL – considerable further work is required</i> NEDOVOLJAN – potrebno znatno više rada

1. ECTS credits:

ECTS bodovi:

1 full academic year	= 60 credits
1 cela školska/akademska godina	= 60 bodova
1 semester	= 30 credits
1 semestar	= 30 bodova
1 term/trimester	= 20 credits
1 trimestar	20 bodova

Prilog 4.

Osnovna struktura i uputstva za pripremu informacionog paketa

Introduction/Uvod

Dati kratak uvod o glavnim postavkama *ECTS* i ciljevima uvođenja ovog sistema u datoj instituciji.

The Institution/Institucija

A. Name and address/Naziv institucije i adresa

Dati potpuni naziv i adresu, broj telefona i faksa i *e-mail* adresu. Korisno je priložiti i mapu grada, gradskog jezgra, kampusa univerziteta, te naznačiti lokaciju institucije.

B. Academic calendar/Kalendar akademske / školske godine

Naznačiti datume početka i završetka akademske/školske godine, način organizovanja nastave (semestri, trimestri), periode glavnih ispitnih rokova i raspusta.

C. The ECTS institutional coordinator/Koordinator za ECTS u instituciji

Navesti prezime i ime, adresu, broj telefona i faksa, *e-mail* adresu koordinatora za *ECTS*, kao i vreme koje je najpogodnije za uspostavljanje ličnog kontakta. Iste podatke dati i za zamenika koordinatora u slučaju njegovog odsustva.

D. General description of the institution /

Osnovni podaci o instituciji

Dati kratke istorijske podatke o instituciji, kao i podatke o njenoj veličini (broj upisanih studenata, nastavni kadar), statusu (državna, privatna, univerzitet ili druga vrsta visokoškolske institucije), organizaciji i strukturi.

E. Registration procedure /

Postupak i propisi za upis studenata

Informacije o upisu treba da obuhvate sve detalje koji studentu olakšavaju prijavljivanje:

- rokove prijavljivanja i upisa studenata, kao i dokumenta koja se prilažu i rokove za njihovo podnošenje;
- informacije o eventualno potrebnoj dodatnoj pripremi za upis i prijemnim ispitima za određene programe;
- potrebno poznavanje jezika na kome se realizuje nastava, uključujući i vrstu dokaza (potvrde, sertifikati, položeni testovi) o potrebnom nivou njegovog poznavanja, pripreme kurseve za savladavanje potrebnog nivoa.

General Practical Information/Praktične informacije o opštim uslovima studiranja

A. Host country formalities/Administrativne formalnosti za boravak u zemlji

Informacije o proceduri dobijanja privremenog boravka, vize, radne dozvole (ukoliko je potrebna) kao i o drugim detaljima vezanim za administrativne postupke u skladu sa nacionalnom regulativom.

B. Getting there/Informacije o saobraćajnim vezama

Informacije o saobraćajnim vezama sa gradom u kome se nalazi institucija, kao i podaci o osobi za kontakt pri dolasku u sedište institucije.

C. Cost of living/Cene i uslovi života

Informacije o prosečnim troškovima života u zemlji, uz eventualne primere na osnovu kojih je moguće proceniti troškove za boravak studenta, uz naznaku posebnih mogućnosti (studentski restorani, menze i sl.).

D. Accommodation/Uslovi smeštaja

Informacije o različitim opcijama smeštaja (studentski domovi, privatni smeštaj, mogućnost smeštaja osoba u pratnji studenta, smeštaj za osobe sa posebnim zahtevima), uporedne prosečne cene i rokovi za prijavljivanje za organizovan smeštaj; adresa osobe za kontakt u vezi rešavanja problema smeštaja.

E. Health and insurance/Zdravstveno osiguranje

- Medical facilities/Medicinske usluge i uslovi njihovog korišćenja
- Special needs students/Studenti sa posebnim potrebama – adresa osobe za kontakt u slučaju posebnih potreba
- Insurance cover/Polise osiguranja koje je moguće koristiti i druga alternativna rešenja u skladu sa propisima zemlje.

F. Study facilities at the host institution/Opšte

- mogućnosti za studiranje u instituciji domaćinu
- Libraries/Biblioteke, njihova opremljenost i lokacija, vreme rada i drugi uslovi za korišćenje bibliotečkog fonda.
 - Specialist facilities/Uslovi za rad u laboratorijama, kompjuterska oprema i informacioni centri, mo-

gućnosti rada u bolnicama za studente medicine i sl.

G. Other practical information/Druge praktične informacije

Informacije o javnom transportu, bankama i sl.

H. Extra-mural and leisure activities/Vannastavne i slobodne aktivnosti

Informacije o studentskim organizacijama i mogućnostima uključenja gostujućih studenata, sportske i kulturne aktivnosti koje prate univerzitetski život studenata; mogućnosti za rekreaciju i sl.

The Department/Departman – odsek

A. General description of the department/Opšte informacije o departmanu/odseku

Dati podatke o *ECTS* koordinatoru departmana, kratak opis strukture i organizacije, broj studenata i nastavnog osoblja, naznačiti osnovne pravce naučnog rada. Prikazati ukratko mogućnosti rada u laboratorijama, raspoloživu opremu i bibliotečki fond kojim raspolaže departman.

Navesti obrazovne programe i dužinu trajanja studija za završetak određenog stepena studija. Dati opšti prikaz nastavnih metoda, načina polaganja ispita (pismeni, usmeni), vrednovanja ostalih aktivnosti studenata (laboratorijski ili terenski rad, kao i predviđene završne ispite ili diplomske radove i način njihove izrade i odbrane). U slučaju različitih načina polaganja ispita, detalje navesti u poglavlju o pojedinačnim predmetima. Dati opis sistema ocenjivanja koji se primenjuje.

B. Degree structure/Struktura kvalifikacija

– Qualifications/Kvalifikacija

Dati opis i strukturu važećih nastavnih programa i opštih uslova koje student mora da zadovolji za dobijanje određenog akademskog zvanja/kvalifikacije.

– Course structure diagram/Dijagram strukture studija

Preporučuje se izrada dijagrama ili tabelarnog pregleda svih predmeta koje obuhvata jedan program studija sa naznakom broja *ECTS* bodova dodeljenih pojedinim predmetima i/ili programskim celinama.

C. Individual course units/Pojedinačni predmeti / kursevi

Prikaz predmeta je ključni deo informacionog paketa i po pravilu sadrži podatke o svim predmetima/kursevima koje nudi određeni departman/odsek. Posebno treba naznačiti da li se predmeti grupišu u veće celine (module, blokove) i kakvo je mesto ovih celina u ukupnom programu studija. U slučaju da studije na određenom stepenu zahtevaju i istraživački rad (npr. magistarska teza) potrebno je naznačiti način izrade i odbrane rada i broj predviđenih *ECTS* bodova.

Podaci o predmetima treba da sadrže:

- *Identification*/naziv predmeta i odgovarajuća šifra za lakšu identifikaciju predmeta u komunikaciji sa drugim institucijama;
- *Description*/kratak opis programa predmeta koji omogućava razumevanje njegovog sadržaja od strane studenata i drugih potencijalnih partnera;
- *Level*/procenu nivoa predmeta, što podrazumeva jasnu naznaku potrebnih prethodnih znanja (uz navođenje predmeta koje prethodno treba položiti i

- preporuku literature koju treba koristiti za pripremu), postavljenih ciljeva i liste preporučene literature;
- *Compulsory or optional course units*/naznaku o baveznim i izbornim predmetima/kursevima;
 - *Teaching staff*/ime(na) nastavnika i saradnika;
 - *Length*/dužinu trajanja nastave (broj časova nedeljno, semestar i godinu studija, uz naznaku mesta predmeta u ukupnom pregledu/dijagramu strukture studija);
 - *Teaching and learning methods*/metode nastave i savlađivanja gradiva (predavanja, konsultacije, vežbe, laboratorijske vežbe, seminari, terenski rad i dr.), sa brojem nedeljnih časova i ukupnim brojem nedelja trajanja određene aktivnosti);
 - *Assessments*/način polaganja i trajanje ispita; oblici provere znanja tokom nastave, njihova učestalost i vrednovanje; vrednovanje praktičnog rada i drugih oblika individualnog rada (seminarski radovi, projekti i dr.), način i termini prijave ispita;
 - *The language*/posebnu naznaku predmeta na kojima se nastava izvodi na nekom od stranih jezika;
 - *ECTS credit allocation*/*ECTS* bodove predviđene za određen predmet/kurs u skladu sa opštim postavkama *ECTS*-a, uz naznaku broja bodova za bitne aktivnosti predviđene programom predmeta (laboratorijski rad, terenski rad), teze i disertacije.

Glossary/Rečnik termina

Mali rečnik korišćenih termina sa objašnjenjem njihovog značenja veoma je koristan za potencijalne partnere, s obzirom na to da isti termini mogu imati različito značenje u različitim zemljama.

Prilog 5.

Osnovna struktura i uputstva za pripremu dodatka diplomi

Osnovna struktura dodatka diplomi

INFORMATION IDENTIFYING THE HOLDER
OF QUALIFICATION
INFORMACIJE O NOSIOCU
DIPLOME/KVALIFIKACIJE

- 1.2. Family name(s)
Prezime(na):
- 1.3. Given name(s)
Ime(na):
- 1.2. (Place) Date of birth
(Mesto) datum rođenja (dan/mesec/godina):
- 1.5. Student identification number or code (*if available*)
Identifikacioni broj studenta ili šifra (*ukoliko postoji*):

INFORMATION IDENTIFYING THE
QUALIFICATION
INFORMACIJE KOJE BLIŽE ODREĐUJU
KVALIFIKACIJU

- 1.6. Name of qualification and (*if applicable*) title
conferred (*in original language*)
Naziv kvalifikacije i (*ukoliko postoji*) odgovarajuća
titula (*na jeziku originala*):
- 1.7. Main field(s) of study for the qualification
Glavno područje(a) studija za sticanje kvalifikacije:
- 1.8. Name and status of awarding institution (*in original
language*)

Naziv i status institucije koja izdaje diplomu (*na jeziku originala*):

- 1.9. Name and status of institution (*if different from 2.3*)
administering studies (*in original language*)

Naziv i status institucije (*ukoliko se razlikuje od 2.3.*) koja obavlja administrativne poslove studija (*na jeziku originala*):

- 1.10. Language(s) of instruction/examination
Jezik(ci) nastave/ispita:

INFORMATION ON THE LEVEL OF QUALIFICATION

INFORMACIJE O NIVOU KVALIFIKACIJE

- 1.11. Level of qualification

Nivo kvalifikacije:

- 1.12. Official length of the programme

Zvanično trajanje programa studija:

- 1.13. Access requirements

Potrebni uslovi za upis:

INFORMATION ON THE CONTENTS AND RESULTS GAINED

INFORMACIJE O SISTEMU I SADRŽAJU STUDIJA I POSTIGNUTIM REZULTATIMA

- 1.14. Mode of study

Način studiranja:

- 1.15. Programme requirements

Sistem i pravila studiranja

- 1.16. Programme details (e.g. modules or units studied)
and the individual grades/marks/credits obtained (*if
this information is available on an official
transcript this should be used here*)

Detalji programa studija (predmeti, moduli,
kursevi) i dobijene pojedinačne ocene/krediti

(ukoliko su ove informacije raspoložive u obliku zvaničnog prepisa ocena, treba ga priložiti ovde):

- 1.17. Grading scheme and, if available, grade distribution guidance
Sistem ocenjivanja i *(ukoliko je raspoloživa)* uobičajena raspodela ocena:
- 1.18. Overall classification of the qualification *(in original language)*
Ukupna klasifikacija kvalifikacija *(na jeziku originala)*:

**INFORMATION ON THE FUNCTION OF QUALIFICATION
INFORMACIJE O AKADEMSKIM I PROFESIONALNIM MOGUĆNOSTIMA KOJE PRUŽA KVALIFIKACIJA**

- 1.19. Access to further study
Prohodnost prema daljim studijama:
- 1.20. Professional status *(if applicable)*
Profesionalni status *(ukoliko je od značaja)*:

**ADDITIONAL INFORMATION
DODATNE INFORMACIJE**

- 1.21. Additional information
Dodatne informacije:
- 1.22. Further information sources
Izvor dodatnih informacija:

**CERTIFICATION OF THE SUPPLEMENT
OVERA DODATKA DIPLOMI**

- 1.23. Date
Datum:
- 1.24. Signature
Potpis:

1.25. Capacity

Funkcija potpisnika:

1.2. Official stamp or seal

Zvaničan pečat:

INFORMATION ON THE NATIONAL HIGHER
EDUCATION SYSTEM
INFORMACIJE O NACIONALNOM SISTEMU
VISOKOG OBRAZOVANJA

Uputstva za pripremu dodatka diplomi

INFORMACIJE O NOSIOCU
DIPLOME/KVALIFIKACIJE

1.27. Prezime(na):

Navesti puno prezime ili prezimena, ako ih ima
više:

Ime(na):

Navesti puno ime ili imena, ukoliko ih ima više.

(Mesto) datum rođenja (dan/mesec/godina):

Naznačiti obavezno datum, a po mogućstvu i mesto
rođenja.

Identifikacioni broj studenta ili šifra (*ukoliko postoji*):

Ovaj broj služi za identifikaciju pojedinca kome se
izdaje dodatak diplomi, kao studenta koji je upisan na
određen program studija. Može biti naveden i lični broj
građana u slučaju da u zemlji postoji takav sistem
identifikacije.

INFORMACIJE KOJE BLIŽE ODREĐUJU
KVALIFIKACIJU

1.1. Naziv kvalifikacije i (*ukoliko postoji*) odgovarajuća
titula (*na jeziku originala*)

Dati puni naziv kvalifikacije na originalnom jeziku diplome, s obzirom na to da raznovrsnost terminologije i nomenklature u različitim zemljama može da stvara nedoumice u slučaju prevoda. Posebno naznačiti ako diploma ima karakter dvojne diplome. Naznačiti da li diploma u nacionalnim sistemu podrazumeva određenu titulu za nosioca diplome (*inženjer, doktor...*). Naznačiti da li je titula zaštićena zakonom.

Glavno područje(a) studija za sticanje kvalifikacije:

Naznačiti samo osnovnu oblast(i)/disciplinu studija koja određuje područje za koje je dobijena određena kvalifikacija (npr. *politika i istorija, molekularna biologija, hemijsko inženjerstvo...*).

Naziv i status institucije koja izdaje diplomu (*na jeziku originala*):

Navesti pun naziv institucije koja je izdala diplomu (univerzitet, fakultet). Po pravilu to je ujedno i institucija koja obavlja administrativne poslove i izvodi program studija. Postoje slučajevi kada diplomu izdaje i druga institucija koja ima ugovor ili akreditaciju od strane više nadležne institucije. To može biti država, univerzitet ili neka profesionalna institucija, a u nekim slučajevima i inostrana institucija, što treba naznačiti u ovom poglavlju. Takođe, treba naznačiti i status institucije koja izdaje diplomu: državna, privatna/nezavisna, privatna ili priznata od države. Ukoliko je institucija akreditovana, navesti akreditaciono telo koje je sprovelo akreditaciju. Na kraju navesti i generalnu klasifikaciju institucije koja izdaje diplomu u nacionalnom obrazovnom sistemu (*Univerzitet, Fachhochschule, Technical College.....*).

Naziv i status institucije (*ukoliko se razlikuje od 2.3.*) koja obavlja administrativne poslove studija (*na jeziku originala*):

U slučaju da postoji razlika, kako je prethodno objašnjeno, navesti sve elemente kao i u slučaju 2.3.

Jezik(ci) nastave/ispita:

Navesti jezik(jezike) izvođenja nastave i obavljanja ispita za sticanje kvalifikacije.

INFORMACIJE O NIVOU KVALIFIKACIJE

1.1. Nivo kvalifikacije:

Naznačiti precizno nivo kvalifikacije/zvanja i njegovo mesto u specifičnoj nacionalnoj obrazovnoj strukturi (uz objašnjenje zasnovano na informacijama o nacionalnom obrazovnom sistemu, datim u osmom poglavlju ovog dokumenta). Objasniti domaću visokoobrazovnu mrežu (univerzitetско dodiplomско/poslediplomско obrazovanje, *Bachelor Degree, Baccalaureate + x godina...*). Dati sve korisne informacije o „indikatorima nivoa” određenih studija koji su nacionalno priznati i odnose se na datu kvalifikaciju.

Zvanično trajanje programa studija:

Naznačiti zvanično trajanje završenih studija (semestri, godine) i uloženi rad za završavanje određenog programa, uključujući i informacije o dodatnim bitnim aktivnostima (praktična obuka, terenski rad i dr.). Uloženi rad se može izraziti u vidu ukupnog opterećenja studenta u savladavanju određenog programa (nastava, učenje, ispiti) kao *broj časova nedeljno x nedelje*, ili putem uobičajenog lokalnog načina izražavanja (npr. jedna godina redovnih studija).

Potrebni uslovi za upis:

Navesti prirodu prethodne kvalifikacije i dužinu prethodnog školovanja/studiranja koji su neophodni za upis na program studija za koji se izdaje Dodatak diplomi.

INFORMACIJE O SISTEMU I SADRŽAJU STUDIJA I POSTIGNUTIM REZULTATIMA

1.1. Način studiranja

Naznačiti da li su studije završene kao redovne (*full-time*), studije uz rad (*part-time*), studije na daljinu (*distance*) itd.

Sistem i pravila studiranja

Navesti detalje sistema i pravila studiranja koji obuhvataju minimalne standarde za dobijanje određene kvalifikacije, kao što su obavezni delovi programa uključujući i praktične elemente obuke, pravila koja se odnose na izradu završnog rada (diplomskog rada, disertacije, teze), kao i druge zahteve za uspešno okončanje studija i dobijanje određene kvalifikacije. Navesti postavljene ciljeve određenog programa studija i dati i druge informacije korisne za procenu stepena stečenih znanja i profesionalnih veština.

Detalji programa studija (predmeti, moduli, kursevi) i dobijene pojedinačne ocene/krediti (*ukoliko su ove informacije raspoložive u obliku zvaničnog prepisa ocena, treba ga priložiti na ovom mestu*):

Detaljno prikazati sve elemente programa studija (predmeti, kursevi i dr.) uključujući i podatke o njihovom trajanju (broj sati predavanja, vežbi i ostalih aktivnosti predviđenih za određeni predmet) i procenu opterećenja studenta u njihovom savlađivanju (ukupno opterećenje studenta eventualno izraženo putem *ECTS* bodova, uz objašnjenje o primenjenom sistemu dodele bodova za određene aktivnosti). Priložiti listu svih položenih ispita i postignutih rezultata, uz paralelnu naznaku dobijenih ocena u važećem nacionalnom sistemu i u sistemu *ECTS*, kao i prosečnu ocenu svih položenih ispita. Naznačiti da

li postoji i koja je priroda završnog ispita ili rada (diplomski, teza, disertacija), njen naziv, jezik, način odbrane, dobijenu ocenu i način arhiviranja (dostupnost teze kroz bibliotečki sistem ili priložen sažetak na engleskom jeziku). Navesti i druge podatke koji omogućavaju procenu rezultata pojedinca, kao što su dobijene nagrade, učešće u naučnim projektima, učešće u obrazovnom procesu (demonstrator i sl.).

Ovi podaci se mogu prikazati i putem *prepisa ocena*, kao pratećeg dokumenta čija je osnovna forma priložena ovom materijalu.

Sistem ocenjivanja i (*ukoliko je raspoloživa*) uobičajena raspodela ocena:

Navesti podatke o sistemu ocenjivanja i o minimumu koji obezbeđuje prolaznost na ispitu (npr. 40 ili 50% urađenog testa ili zadataka). Korisno je dati i uobičajenu raspodelu ocena za dati studijski program. Ovi podaci bitno olakšavaju procenu postignutih rezultata s obzirom na velike razlike u sistemu ocenjivanja koje su prisutne u različitim obrazovnim sistemima.

Ukupna klasifikacija kvalifikacija (*na jeziku originala*):

Dati klasifikaciju ukupno postignutih rezultata (*First Class Honours Degree, Summa Cum Laude, Merit, Avec Distinction itd.*), ukoliko je ona uobičajena u nacionalnom sistemu.

INFORMACIJE O AKADEMSKIM I PROFESIONALNIM MOGUĆNOSTIMA KOJE PRUŽA KVALIFIKACIJA

1.1. Prohodnost prema daljim studijama:

Navesti da li se sa dobijenom diplomom može pristupiti daljem univerzitetskom ili stručnom obrazovanju u određenom nacionalnom obrazovnom sistemu

(mogućnost upisa na specijalističke, magistarske ili doktorske studije). Pri tom naznačiti i važeće standarde i propise za prohodnost prema višim nivoima studija (npr. potrebna srednja ocena za upis određenih studija).

Profesionalni status:

Naznačiti profesionalni status nosioca diplome/kvalifikacije u smislu dobijene titule (inženjer, diplomirani inženjer) i prava na rad u određenoj oblasti (profesionalni rad u oblasti inženjerstva i sl.) kao i druge dodatne uslove za zapošljavanje u određenoj struci (stručni ispit, državni ispit, obavezan staž i sl.). Posebno naznačiti da li određena kvalifikacija omogućava rad u oblastima sa posebnom regulativom.

DODATNE INFORMACIJE

1.1. Dodatne informacije:

Navesti sve dodatne informacije koje su korisne za procenu prirode, nivoa i upotrebljivosti kvalifikacije, kao što su obuka/studiranje u određenom periodu u nekoj drugoj instituciji/kompaniji/zemlji, ili druge bitne informacije o instituciji u kojoj je određena kvalifikacija stečena.

Izvor dodatnih informacija:

Naznačiti druge izvore informacija koje pružaju uvid u detalje u pogledu stečene kvalifikacije (*web site* institucije; departman u okviru određene visokoobrazovne institucije; nacionalni informacioni centar i sl.).

OVERA DODATKA DIPLOMI

1.1. Datum:

Datum izdavanja dodatka diplomu, koji ne mora biti isti kao i datum izdavanja osnovne diplome.

Potpis:

Prezime, ime i potpis ovlaštene osobe.

Funkcija potpisnika dokumenta:

Zvanična pozicija osobe koja je potpisala dokument.

Zvaničan pečat:

Zvanična overa dokumenta, kao i u slučaju osnovne diplome.

INFORMACIJE O NACIONALNOM SISTEMU VISOKOG OBRAZOVANJA

U ovom poglavlju potrebno je prikazati osnovne elemente nacionalnog obrazovnog sistema (tipovi visokoškolskih institucija, uslovi za upis, sistem kvalifikacija i stručnih naziva koji se dobijaju pri završetku studija) u vreme kada je diploma stečena. Podaci treba da budu kompletni, ali ne i preopširni (najviše dve strane). Ovi podaci su za većinu zemalja Evrope raspoloživi na internet-adresama nacionalnih centara: *National Academic Recognition Information Centre – NARIC*, *National Information Centre on Academic Recognition and Mobility – ENIC*; rektorskih konferencija i ministarstava obrazovanja.

Prilog 6.

Examples of Diploma Supplements Primeri dodatka diplomi

DIPLOMA SUPPLEMENT

The following Diploma Supplement is designed to provide a description of the nature, level, content and status of the studies that were pursued and successfully completed by the individual named on the original accompanying qualification. The supplement, in combination with the credential itself, should provide sufficient information to enable the reader to make a judgement about the qualification and whether it is appropriate for the purpose for which the holder seeks to use it (e.g. for access to an academic programme, exemption from part of a programme, employment/right to practice a profession, etc.). The title of the qualification and the name and status of the institution awarding/administering it should always be presented in the original language. The information contained within the supplement should not contain any value judgements, equivalence statements or suggestions about recognition. The purpose of this supplement is to provide the reader with enough independent data to make his/her own unbiased judgements based on the objective facts. This approach, designed to improve the international transparency and 'fair recognition' of qualifications, was developed by a joint Commission – UNESCO/CEPES – Council of Europe working group.

1. INFORMATION IDENTIFYING THE HOLDER OF
THE QUALIFICATION

- 1.1. Family name(s): Naam
- 1.2. Given name(s): Voornaam
- 1.3. (Place and) Date of birth: (Sint-Niklaas,) 4 April
1973
- 1.4. Student identification number or code: not available

2. INFORMATION IDENTIFYING THE
QUALIFICATION AND ITS ORIGINATING
INSTITUTION

- 2.1. Name of the qualification: burgerlijk werktuig
kundig-elektrotechnisch ingenieur
- 2.2. Name and type of awarding institution: Katholieke
Universiteit Leuven, private and state recognised
- 2.3. Name and type of institution administering studies:
Katholieke Universiteit Leuven, private and state
recognised
- 2.4. Language(s) of instruction/examination: Dutch

3. INFORMATION ON THE LEVEL OF THE
QUALIFICATION

- 3.1. Level of qualification: 5
- 3.2. Access requirements: kandidaat burgerlijk ingenieur
- 3.3. Main field(s) of study for the qualification:
mechanica, optie energietechnieken

4. INFORMATION ON THE CONTENTS AND
RESULTS GAINED

- 4.1. Mode of study: full-time
- 4.2. Normal length of the programme: three years, each
1500 to 1800 hours
- 4.3. Programme requirements:

Each study is divided into one or more yearly programmes. The student has to pass for all of them successively in order to obtain the final degree. This means that no individual credit build-ups are allowed. The passing of a yearly programme is evaluated by a board of examiners. This has to stick to the general rule that each student who obtained the mark of 10/20 passes for the individual programme component and that the student who thus reaches an overall percentage of 50% passes for the yearly programme. The student who reaches an overall percentage of more than 50% but who does not succeed in one or more individual programme components can receive a pass for the yearly programme. The board of examiners in this case will apply a mechanism of compensation: with one 9/20 one can succeed if one e.q. has obtained an overall percentage of 55%, with one 8/20 one can succeed if one e.q. has obtained an overall percentage of 58% and so on. In almost every case the student on which a compensation mechanism has been applied will receive a lower final award (e.g. passed instead of summa cum laude based on the overall percentage). Never can one succeed if the overall percentage of 50% has not been obtained.

4.4. Components, courses, modules or units studied/4.5.

Individual grades obtained/4.6. Grading scheme, grade translation and grade distribution guidance/

4.7. Overall classification of the award

Year: first year Master in mechanical-electrical engineering – academic year 1993–1994

	Credit points	Grade
Programme components		
Economics	3	A
Applied material sciences	7	P

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

Thermodynamics and heat	7	P
Electrical engineering, machines	9	B
Fluid mechanics	3	B
Engineering elasticity	3	B
Machine design, part	5	P
Mechanical vibrations	5	A
Turbomachinery, part 1	3	P
Kinematics and dynamics	5	P
Production engineering, part 1	4	A
System theory	4	B
Engineering design	3	A

Overall result: geslaagd

Grading scheme

summa cum laude and with the congratulations of the examination board	0	0%
summa cum laude	1	1,25%
magna cum laude	7	8,75%
cum laude	21	26,25%
cum fructu	26	32,50%
passed	0	0%
not passed	25	31,25%
Total	80	100%

Year: second year Master in mechanical-electrical engineering – academic year 1994–1995

Programme components	Credit points	Grade
Heat engines		
Fluidotecnics 1		
The techniques of refrigeration and air conditioning 1		

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

Control and instrumentation
Numerical methods in
Environmental engineering 1
Electrical and lighting 1
Enterprises administration Instrumentation and
measuring 1
1. Universidad de Zaragoza (Espana)
Overall result: geslaagd met 60 ECTS studieputen/passed
with 60 ECTS credits

Grading scheme

summa cum laude and with the congratulations of the examination board	0	0%
summa cum laude	0	0%
magna cum laude	0	0%
cum laude	0	0%
cum fructu	1	16,67%
passed	5	83,33%
not passed		
Total	6	100%

Year: third year Master in mechanical-electrical engi-
neering – academic year 1995–1996

Programme components	Credit points	Grade
Religion	3	A
Intellectual property law	3	P
Energy management	3	P
Chemical process engineering	3	A
Management of the industrial environment	3	P
Machine design – tribology and reliability	5	B

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

Nuclear reactor engineering	4	B
Electrical engineering: applications	3	A
Nuclear reactor physics	4	P
Energy systems: seminars	3	A
Term paper	12	A
Modelstudy and experimental validation of a Comprex-intake		
Capita selecta thermal systems	4	A
Propulsion éolienne	1	B
Safety of the working environment	3	A
Joining techniques	3	P
Studium generale: lectures for the 21st century	4	A
1. Ecole Nationale Supérieure de Techniques Avan- cées, Paris (France)		

Overall result: geslaagd op voldoende wijze/cum fructu –
67,0%

Grading scheme

summa cum laude and with the congratulations of the examination board	0	0%
summa cum laude	0	0%
magna cum laude	0	0%
cum laude	14	60,87%
cum fructu	7	30,43%
passed	0	0%
not passed	2	8,70%
Total	23	100%

5. INFORMATION ON THE FUNCTION OF THE QUALIFICATION

- 5.1. Title conferred by the qualification: burgerlijk ingenieur
- 5.2. Access to further study: A second cycle degree like this one gives access to postgraduate programmes: ‘aanvullende opleidingen en specialisatieopleidingen’.
- If an additional programme has been followed, one can obtain the degree of ‘qualified teacher’. If certain additional requirements have been met, one can have access to the doctoral training programme.
- 5.3. Professional status conferred: such statement is prohibited by law

6. ADDITIONAL INFORMATION

- 6.1. Additional information:
- If during the study programme a substantial part of it has been followed in another university or even another country, this is clearly mentioned in the detailed list provided for under the caption 4.4. and 4.5. If during the study programme some practical elements were included (stages, training on the job, writing an essay, ...), such elements are clearly indicated in the same lists aforementioned.
- 6.2. Further information sources:
- Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap,
Administratie van het Hoger Onderwijs en
Wetenschappelijk Onderzoek
Koningsstraat 136
B-1000 Brussel (Belgium)
tel. +32-2-211.42.47
fax +32-2-211.42.52

7. CERTIFICATION OF THE SUPPLEMENT

- 7.1. Date: 28 June 1996
- 7.2. Signature: P. De Meester and E. Van den Bulck
- 7.3. Capacity: chairman and secretary of the board of examiners
- 7.4. Official stamp or seal:

8. INFORMATION ON THE NATIONAL HIGHER EDUCATION SYSTEM(S)

- 8.1. General overview of the educational system(s):
- 8.2. Description of the national higher education awards structure(s):

See Descriptions of the national higher education systems

SUPPLEMENT AU DIPLOME
DEUG SCIENCES HUMAINES ET
SOCIALES
MENTION HISTOIRE

1. RENSEIGNEMENTS CONCERNANT
L'IDENTIFICATION DU TITULAIRE DE LA
QUALIFICATION

- 1.1. Nom de famille: MARTIN
- 1.2. Prénom(s): David
- 1.3. Date de naissance: 01/01/1976
- 1.4. Numéro ou code d'identification de l'étudiant (le cas échéant):
INE (Identification Nationale Etudiant):
9999999999 (n° à 11 caractères)

**2. RENSEIGNEMENTS CONCERNANT
L'IDENTIFICATION DE LA QUALIFICATION ET
L'ETABLISSEMENT QUI L'A CONFERE**

- 2.1. Intitulé de la qualification: Diplôme d'Etudes Universitaires Générales Sciences Humaines et Sociales mention Histoire
- 2.2. Nom et type de l'établissement qui l'a conférée:
Université Michel de Montaigne – Bordeaux 3 (Etablissement public)
- 2.3. Nom et type de l'établissement qui organise les études:
Université Michel de Montaigne – Bordeaux 3
- 2.4. Langue(s) utilisée(s) pour l'enseignement/les examens: Français

**3. RENSEIGNEMENTS CONCERNANT LE NIVEAU
DE LA QUALIFICATION**

- 3.1. Niveau de la qualification: 1er cycle – Bac + 2
- 3.2. Qualification(s) requises permettant l'accès:
Baccalauréat, DAEU ou équivalent Bac.
- 3.3. Principal/Principaux domaine(s) d'étude pour l'obtention de la qualification: Histoire

**4. RENSEIGNEMENTS CONCERNANT LE
CONTENU DE LA QUALIFICATION ET LES
RESULTATS OBTENUS**

- 4.1. Mode d'étude: Temps plein.
- 4.2. Durée normale du programme d'étude: 2 ans
- 4.3. Conditions du programme:
8 modules obligatoires dont 6 fondamentaux et 2 optionnels

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

1er niveau (1an)

Module 1:	2h cours	X 28 semaines			
	3h TD	X 28 semaines			
	D4011	Histoire Moderne	40h	coef. 4	ECTS 20
Module 2:	2h cours	X 28 semaines			
	3h TD	X 28 semaines			
	D4012 –	Histoire Contemporaine	140h	coef.4	ECTS 20
Module 3:	2h cours	X 25 semaines			
	1h TD	X 25 semaines			
	D 5016	Géographie pour historiens	75h	coef. 3	ECTS 15
Module 4:	2h TD	X 25 semaines			
	D2236	Sociétés et Instiutions américaines cont.	50h	coef. 1	ECTS 5

2ème niveau (1an)

Module 5:	2h cours	X 28 semaines			
	3h TD	X 28 semaines			
	D4021	–Histoire Ancienne	140h	coef. 4	ECTS 20
Module 6:	2h cours	X 28 semaines			
	3h TD	X 28 semaines			
	D4022	Histoire Médiévale	140h	coef. 4	ECTS 20
Module 7:	2h cours	X 25 semaines			
	1h TD	X 25 semaines			
	D5026	Géographie pour historiens	75 h	coef. 3	ECTS 15
Module 8:	2h TD	X 25 semaines			
	D4031	Idées et Religions	50h	coef. 1	ECTS 5

4.4. Composantes des cours, modules ou unités étudiées:

Voir: Guide pratique de l'Etudiant de l'UFR d'Histoire + Guide ECTS de l'Université Michel de Montaigne: e-mail <http://www.montaigne.u-bordeaux.fr>

4.5. Notes individuelles obtenues: voir relevés de notes ci-joint.

4.6. Système de notation et explications:

Le système de notation s'étend en France de 0 à 20.

La note de 10/20 est requise pour l'obtention du diplôme.

La mention Passable correspond à la fourchette de notes comprise entre 10 et 12
Assez Bien entre 12 et 14
Bien entre 14 et 16
Très Bien entre 16 et 20

80% des étudiants reçus au diplôme obtiennent une moyenne comprise entre 10 et 12

15% des étudiants reçus au diplôme obtiennent une moyenne comprise entre 12 et 14

4% des étudiants reçus au diplôme obtiennent une moyenne comprise entre 14 et 16

1% des étudiants reçus au diplôme obtiennent une moyenne comprise entre 16 et 20

Notre système fait apparaître une procédure compensatoire par niveau. Le diplôme de DEUG peut être acquis par capitalisation ou par compensation ou par un mode combiné des deux systèmes.

4.7. Classification globale du diplôme décerné:

En l'état actuel, rubrique non pertinente à Bordeaux 3 pour ce diplôme.

5. RENSEIGNEMENT CONCERNANT LA FONCTION DE LA QUALIFICATION

- 1.1. Titre conféré par la qualification (dans la langue originale): sans objet
- 1.2. Accès à des études plus avancées: accès en Licence (Bac+3) et concours de la Fonction Publique
- 1.3. Statut professionnel conféré: sans objet

6. RENSEIGNEMENTS COMPLEMENTAIRES

- 6.1. Renseignements complémentaires:
- 6.2. Autres sources d'informations:
Voir Guide ECTS de l'Université Michel de Montaigne:
e-mail <http://www.montaigne.u-bordeaux.fr>

7. CERTIFICATION DU SUPPLEMENT

- 7.1. Date: 16 octobre 1997
- 7.2. Signature: M. X
- 7.3. Qualité du signataire: le Secrétaire Général .
- 7.4. Timbre officiel ou cachet:

8. RENSEIGNEMENTS CONCERNANT LE SYSTEME NATIONAL/LES SYSTEMES NATIONAUX D'ENSEIGNEMENT SUPERIEUR

- 8.1. Aperçu global du/des système(s):
- 8.2. Description de la structure nationale/des structures nationales des diplômes de l'enseignement supérieur:

See Descriptions of the national higher education systems

Légende:

DEUG: Diplôme d'Etudes Universitaires Générales

CPGE: Classe Préparatoires aux Grandes Ecoles

DUT: Diplôme Universitaire de Technologie

BTS: Brevet de Technicien Supérieur

DEUST: Diplôme d'Etudes Universitaires Scientifiques et Techniques

MST: Maîtrise des Sciences et Techniques

MSG: Maîtrise des Sciences de Gestion

MIAGE: Maîtrise d'Informatique Appliquée à la Gestion des Entreprises

DESS: Diplôme d'Etudes Supérieures Spécialisées
DEA: Diplôme d'Etudes Approfondies

DIPLOMA SUPPLEMENT
(Diploma Nr. 000170)
Latvijas Universitāte
Raina bulvaris 19, Rīga, Latvija, LV-1586

This Diploma Supplement follows the model developed by the European Commission, Council of Europe and UNESCO/CEPES. The purpose of the supplement is to provide sufficient independent data to improve the international 'transparency' and fair academic and professional recognition of qualifications (diplomas, degrees, certificates etc.). It is designed to provide a description of the nature, level, context, content and status of the studies that were pursued and successfully completed by the individual named on the original qualification to which this supplement is appended. It should be free from any value judgements, equivalence statements or suggestions about recognition. Information in all eight sections should be provided. Where information is not provided, an explanation should give the reason why.

**1. INFORMATION IDENTIFYING THE HOLDER OF
THE QUALIFICATION**

- 1.1. Family Name: Zalite
- 1.2. Given name: Kristine
- 1.3. Date of birth (day/month/year): 29.02.1965
- 1.4. Student identification number/code: 290265–10000

2. INFORMATION IDENTIFYING THE QUALIFICATION

- 2.1. Name of qualification and title conferred: qualification – Diploma, title Ekonomists-gramatvedis
- 2.2. Main field of study for the qualification: economics
- 2.3. Name and status of awarding institution: Latvijas Universitate – state universit. Latvijas Universitate is a state-recognised institution (Statute approved by the Parliament on), its degrees/diplomas are recognised by the Latvian State
- 2.4. Name (in original language) and status of institution (if different from 2.3) administering studies: same as 2.3.
- 2.5. Language of instruction/examination: Latvian

3. INFORMATION ON THE LEVEL OF THE QUALIFICATION

- 3.1. Level of qualification: professional University studies after award of Bakalaura degree
- 3.2. Official length of programme: 1 year – 40 weeks of full-time studies, 42 credit points (one credit point being equal to an estimated one-week fulltime workload of a student)
- 3.3. Access requirements: Bakalaura degree in economics

4. INFORMATION ON THE CONTENTS AND RESULTS GAINED

- 4.1. Mode of studies: Full-time
- 4.2. Programme requirements: Study year – 40 weeks, practical training – 4 weeks, final qualification exam.
Acquiring of knowledge and practical skills in economics, banking and accountancy is required for successful award of the diploma

4.3. Programme details:

Courses	Credit points	Grades
2. Macroeconomics	2	9 (excellent)
3. Accounting (Financial accounting)	5	9 (excellent)
4. Business finance	4	10 (with distinction)
5. Business law	2	9 (excellent)
6. Bank accounting and analysis	2	9(excellent)
7. Accounting in budgetary organizations	2	8 (very good)
8. Management accounting	3	9 (excellent)
9. Financial analysis	4	9 (excellent)
10. Taxes and accounting	2	9 (excellent)
11. Auditing	4	9 (excellent)
12. Operational and strategic planning	2	9 (excellent)
13. Securities and accounting	2	9 (excellent)
14. Internal control	2	8 (excellent)

Kritine Zalite has passed practical training in Bank of Latvia from April 1 till April 30, 1998 and received 4 credit points with the grade – 10 (with distinction).

Final exam in Economics was taken on June 19, 1998 with the grade – 10 (with distinction).

4.4. Grading scheme and grade distribution guidance:

10 – with distinction, 6 – almost good,
9 – excellent, 5 – satisfactory,
8 – very good 4 – almost satisfactory,
7 – good 3-1– unsatisfactory

4.5. Overall classification of the qualification: Not applicable

5. INFORMATION ON THE FUNCTION OF THE
QUALIFICATION

- 5.1. Access to further study: access to Magistrs programmes
- 5.2. Professional status: no professional status officially awarded, professional training provided for work as an accountant.

6. ADDITIONAL INFORMATION

- 6.1. Additional information: this diploma is valid with the Bakalaura diploma Nr.008572
- 6.2. Further information sources:
Studies Information Centre, Academic Information Centre,
University of Latvia, Valnu iela 2, Riga, LV-1098

7. CERTIFICATION OF THE SUPPLEMENT

- 7.1. Date: 30.06.1998
- 7.2. Signature: _____
- 7.3. Capacity: Head of Study department
- 7.4. Seal of the Faculty of Economics and Management

8. INFORMATION ON THE NATIONAL HIGHER
EDUCATION SYSTEM

See Descriptions of the national higher education systems

Founding Principles and General Guidelines¹ for those Producing Supplements

The following founding principles and general guidelines are designed to help the production of concise and effective supplements. They result from the work of a joint European Commission Council of Europe UNESCO/CEPES working group that in 1997–1998 piloted and evaluated the Diploma Supplement. The guidelines make strong recommendations concerning the principles and good practice behind effective supplements and the explanatory notes give further detailed advice to higher education institutions who create supplements. All documents will be available in all EU/EEA languages and Russian. A range of good practice examples of completed Diploma Supplements can be found on the servers of the European Commission, DG22 (<http://europa.eu.int/en/comm/dg22>), the Council of Europe (<http://culture.coe.int>) or UNESCO/CEPES (<http://www.cepes.ro>). The Diploma Supplement is intended to facilitate the implementation of the Convention on the Recognition of Qualifications Concerning Higher Education in the European Region, Lisbon 1997. It was further tested as part of the Phare Multi-Country Project, Recognition of Higher Education Diploma and Study Credit Points Across Borders.

¹ Tekst je deo izveštaja zajedničke komisije Saveta Evrope, Evropske unije i radne grupe UNESCO/CEPES.

Founding Principles:

The Diploma Supplement is based on the following important founding principles that respect national and international academic autonomy. These principles also give some further explanation of the purpose and nature of the new version. The Diploma Supplement is:

1. A flexible, non-prescriptive tool, capable of adaptation to local needs. It can be used to replace or augment current approaches. Existing transcripts and explanatory systems can be integrated into the framework or be superseded by it. The supplement uses a sequence for the information that it is strongly recommended should be followed.
2. A device that has national and international applications. It has been designed to aid the resolution of international recognition problems as well as domestic ones. These have both been intensified by increasingly fast-changing and complex qualification and award structures.
3. A system to aid recognition for academic and professional purposes. It is potentially useful for all higher education institutions, professional bodies, students, employers, public bodies, governments and citizens.
4. An approach that specifically excludes claims and value-judgements concerning equivalence by providing sufficient objective information to allow the recipient to make his or her own judgements about the qualification in question. It is a system that does not guarantee automatic admission or recognition. It facilitates the process whereby judgements are made by autonomous national or local bodies (academic, professional, governmental, etc.) and therefore does not infringe local rights of judgement. It eases the process of access and recognition.

5. A tool that should be used with sensitivity. The recognition of foreign qualifications should be viewed as a process for the assessment of the competence, experience and knowledge acquired, recognising that ‘fair recognition’ and not exact equivalence should be sought. Users of the supplement are encouraged, where possible, to focus on the outcomes of the learning that has taken place and to make their judgements using the qualitative and quantitative information provided.
6. A set of guidelines that avoids the inclusion of so much detail that it confuses the user. This minimalist approach acknowledges the cost of producing the supplement and wherever possible advocates referral to other information sources that could be consulted. However, the Diploma Supplement should provide all the necessary information for a judgement to be made without repeated demands for more data.
7. An addition to the original credential. The credential should remain unchanged from its normal state (in its approved language and textural form). The Diploma Supplement should accompany the authentic credential that certifies the award. It is not a substitute for it. Furthermore, the Diploma Supplement can be used in conjunction with other appropriate documentation, including curriculum vitae, etc. a person may well have several Diploma Supplements, each accompanying an individual qualification.

General Guidelines

It is strongly recommended that supplements should conform with the following:

8. The brief explanatory note (in the box at the start of the ‘outline structure for the Diploma Supplement’)

should be reproduced as part of each completed Diploma Supplement, in order to guide higher education institutions, citizens, employers and other potential users of the information.

9. Institutions should follow the structure and sequence of information carefully developed and tested by the pilot project. Various customised versions were tested and found not to be as clear and user-friendly. In the cases where sections were omitted altogether, these supplements were invariably found to be ineffective. Great care needs to be taken in compiling supplements in order to avoid imprecise, missing or confused information. Over-long and over-complicated supplements should be avoided. They irritate those who receive them. Avoid information overload and present information as concisely as possible. The examples of good practice supplements show how this can be done. The use of a transcript clearly helps provide detailed information in a concise way.
10. In combination with the credential itself, the supplement should provide sufficient information to enable the reader to make a judgement about the qualification and whether it is appropriate for the purpose for which the holder seeks to use it (e.g. for access to an academic programme, exemption from part of a programme, employment/right to practise a profession, etc.). It is not designed to replace a curriculum vitae but to provide additional information.
11. The supplement should always be accompanied by the original qualification as supplements normally have no legal validity. The existence of a Diploma Supplement does not guarantee the status of an institution, its awards, or whether it is recognised as part of a national higher education system. However, it should contain information on these aspects.

12. The supplement should always have the name and title of the qualification, the name and status of the institution awarding/administering it, and the classification of the award all presented in the original language. Incorrect translations mislead those making judgements about qualifications. Transliterations are permissible in the case of scripts other than the Latin alphabet. It should be possible to relate the names of degrees and awards to the description of the higher education system under section eight.
13. Supplements should be free from any value judgements, equivalence statements or suggestions about recognition. Information in all eight sections should be provided. Where information is not provided, an explanation should give the reason why.
14. The production of supplements is best done centrally and not devolved to different parts of academic institutions. This keeps costs down and minimises variation in content and approach.
15. Institutions should take appropriate action to minimise the possibility of forgery and misrepresentation of their supplements.
16. Information on the higher education system (section eight) should be kept to a two page maximum. Where possible, information could include diagrams and charts to aid clarity. As a follow-up to the pilot Diploma Supplement project, finalised versions of this information are to be produced for each country with the help of national ENICs/NARICs (national information centres), Ministries and Rectors' Conferences.
17. It is best to issue supplements automatically at the time the qualification is completed. This is preferable to retrospective issue which becomes more difficult as programmes and educational awards are subject to

continuous evolution and change. It is particularly important that section eight of the supplement describe the national higher education structure in force at the time the qualification was awarded.

18. Great care should be taken with translations and terminology as many problems exist in this area. In order to overcome these, it is essential that the original language is used where indicated in the supplement. In addition, the glossary of terms associated with the supplement has been specifically produced to overcome linguistic confusions. Supplements may be produced in whatever language(s) institutions think appropriate.
19. Where they exist, institutional, regional and national quality assurance systems should include Diploma Supplements in their activities. This will help ensure the quality of supplements.
20. Supplements are designed to be used with sensitivity. The evaluation of qualifications from another country should concentrate on the competence, experience and knowledge acquired, recognising that 'fair recognition' and not exact equivalence should be sought.

Prilog 7.

**Prepis ocena
PREGLED PRIMENE EVROPSKOG
SISTEMA TRANSFERA KREDITA
(ECTS-a) U EVROPI**

NAPOMENA: Ovaj prilog predstavlja kratak pregled trenutnog stanja sačinjen od strane Evropske asocijacije univerziteta (*EUA*) u saradnji sa nacionalnim koordinatorima za *ECTS/DS*, u okviru Programa obilaska lokacija i savetovanja o *ECTS*-u.

Uvodne napomene

Ova studija predstavlja kratak pregled preliminarnih rezultata istraživanja Evropske asocijacije univerziteta o primeni *ECTS-a*, sprovedenog za potrebe Konferencije o transferu i akumulaciji kredita, koju su organizovali Evropska asocijacija univerziteta i Švajcarska konfederacija (Cirih, 10–12. oktobar 2002. godine). Podaci su prikupljeni od 30 nacionalnih koordinatora za *ECTS/DS* (videti spisak na kraju Priloga) koji će pribaviti dodatne informacije za sastanak u novembru 2002. godine.

Tabelu sa kratkim pregledom treba čitati horizontalno, za svaku državu. Čitanje po vertikali može biti zbunjujuće, budući da se informacije odnose kako na *ECTS*, tako i na ostale nacionalne sisteme kredita.

Evropski sistm prenosa bodova

Zemlja	Sistem kredita u upotrebi	Zasnovan na opтереćenju studenata	Zasnovan na časovima kontakta	U upotrebi kao sistem akumulacije	Broj kredita po akademskoj godini	Konverzija između nacionalnog sistema i ECTS-a	Broj časova godišnje (ako je zvanično utvrđen)	Zakonska obaveza primene sistema kredita
Austrija	ECTS	da	ne	da, ali ne sistematski	60	N/P (nije primenljivo)	1500	da
Belgija (Flandrija)	ECTS	da	ne	ne, ali neki elementi su u upotrebi u institucijama visokog obrazovanja	60	N/P	varira između 1500 i 1800	da
Belgija (francusko govorno područje)	ECTS	da (u principu)	-	ne	60	N/P	1600 je uobičajeno (nije zvanično određeno)	ne
Bugarska	ECTS	da	ne	ne	60	N/P	ne	
Češka Republika	nema unificiranog kreditnog sistema (ECTS je u upotrebi samo u cilju mobilnosti)	ne	da	ne	60, ali nije zvanično propisano	-	nije zvanično propisano	ne
Kipar	nacionalni sistem kredita	ne	da	da	30	1 nacionalni jednak je 2 ECTS kredita	između 2000 i 2200	ne
Danska	ECTS	da	ne		60	N/P		da

Evropski sistem prenosa bodova

Estonija	nacionalni sistem kredita (ECTS je u upotrebi samo u cilju mobilnosti)	da	ne	da	40	1 nacionalni kredit jednak je 1,5 ECTS kredita	1600 (nije zvanično propisano)	da
Finska	nacionalni sistem kredita (ECTS je u upotrebi samo u cilju mobilnosti)	da	ne	da	u proseku 40	–	1600 (nije zvanično propisano)	da
Francuska	ECTS	da	ne	da	60	N/P		da
Nemačka	uvodi se sistem zasnovan na ECTS-u	da	ne	da	60		ne više od 1800	ne
Grčka	nacionalni sistem kredita (ECTS je u upotrebi u cilju sistematski mobilnosti)	ne	da	da, ali ne sistematski	–	–	–	da
Mađarska	nacionalni sistem kredita	da	ne	da	60	–	–	da
Island	nacionalni sistem kredita (ECTS je u upotrebi u cilju mobilnosti)	da	ne	da	30	1 nacionalni jednak je 2 ECTS kredita	–	da
Irska	nema posebnog kreditnog sistema (ECTS je u upotrebi samo u cilju mobilnosti)	–	–	–	–	–	–	ne
Italija	nacionalni sistem kredita (ECTS je u upotrebi u cilju mobilnosti)	da	ne	da	60	–	obično 1500	da
Latvija	nacionalni sistem kredita (ECTS je u upotrebi u cilju mobilnosti)	da	ne	da	40	1 nacionalni kredit jednak je 1,5 ECTS kredita	1600	da

Evropski sistem prenosa bodova

Zemlja	Sistem kredita u upotrebi (ECTS je u upotrebi u cijlu mobilnosti)	Zasnovan na oprećenju studenata	Zasnovan na časovima kontakta	U upotrebi kao sistem akumulacije	Broj kredita po akademskoj godini	Konverzija između nacionalnog sistema i ECTS-a	Broj časova godišnje (ako je zvanično utvrđen)	Zakonska obaveza primene sistema kredita
Litvanija	nacionalni sistem kredita (ECTS je u upotrebi u cijlu mobilnosti)	da	ne	da	40	1 nacionalni kredit jednak je 1,5 ECTS kredita	1600	da
Malta	malteški univerzitet koristi sopstveni sistem kredita	da	ne	da	30	–	1500	–
Holandija	nacionalni sistem kredita (novi sistem zasnovan na 60 kredita godišnje u primeni je od septembra 2002. godine)	da	ne	–	42 (stari sistem)	10 nacionalnih jednaki su 15 ECTS kredita	–	da
Norveška	nacionalni sistem kredita zamenjuje se ECTS-om	da	ne	da	60	N/P	nije zvanično propisano	da
Poljska	ECTS	da	ne	da, ali ne sistematski	60	N/P	nije zvanično propisano	ne
Portugal	nacionalni sistem kredita (ECTS je u upotrebi u svrhu mobilnosti)	ne	da	da	–	–	–	da
Rumunija	ECTS, sa manjim specifičnostima	da, u principu	ne	sistem poseduje neke elemente akumulacije	60	N/P	1560, ali nije zvanično propisano	da

Evropski sistem prenosa bodova

Slovačka Republika	uz <i>ECTS</i> , u upotrebi su još neki sistemi kredita	–	–	–	–	<i>ECTS</i> se uvodi kao akumulativni sistem u nekim institucijama visokog obrazovanja	–	–	–	da
Slovenija	<i>ECTS</i>	da	ne	–	N/P	–	–	–	–	ne
Španija	nacionalni sistem kredita (<i>ECTS</i> je u upotrebi u cilju mobilnosti)	ne	da	od 60 do 85	–	da	–	nije zvanično propisano	priprema se uvođenje <i>ECTS-a</i> kao zvaničnog sistema kredita	–
Švedska	nacionalni sistem kredita (<i>ECTS</i> je u upotrebi u cilju mobilnosti)	da	ne	40	1 nacionalni kredit jednak je 1,5 <i>ECTS</i> kredita	da	–	1600	–	da
Švajcarska	Uz <i>ECTS</i> , u upotrebi je i nacionalni sistem kredita	da, u principu	–	uopšteno, 60	–	da, ali ne sistematski	–	nije zvanično propisano	–	ne
Velika Britanija	u upotrebi je sistem kredita nazvan <i>CATS</i> (<i>ECTS</i> se koristi u cilju mobilnosti)	da	ne	120	–	da	–	1200 za programe prvog nivoa (<i>first cycle</i>)	–	ne

AUSTRIJA

Sistem bodovanja u upotrebi

U Austriji ne postoji nacionalni sistem bodovanja, već se primenjuje *ECTS*. Sistem je zasnovan na radnom opterećenju i na 60 bodova po akademskoj godini. Jedan *ECTS* bod približno odgovara 25 radnih časova studenta. Zakon o univerzitetskim studijama sadrži odredbe koje dozvoljavaju korišćenje *ECTS-a* kao akumulativnog sistema (komentari u novom Zakonu o univerzitetu iz 2002. godine).

Zakonski okvir

Za univerzitete i univerzitete umetnosti.

Za visoke stručne škole (*Fachhochschulen*).

Stepen primene

Procenjuje se da je do sada oko 50% institucija primenilo *ECTS*. Nema podataka o upotrebi *ECTS-a* kao akumulativnog sistema.

Dodatne informacije: edlinger@zv.tu-graz.ac.at

BELGIJA

(Flandrija)

Sistem bodovanja u upotrebi

U Flandriji se primenjuje *ECTS*, a broj bodova se izračunava na osnovu radnog opterećenja studenata. Do sada je sistem bodovanja primenjivan samo u cilju transfera kredita. Postoji 60 bodova godišnje, a ukupan godišnji broj časova varira od 1500 do 1800.

Zakonski okvir

Zakon koji reguliše primenu sistema bodovanja kao sredstva za transfer bodova, je na snazi od 1991. godine

za univerzitete, a od 1994. godine i za neuniverzitetski sektor.

Stepen primene

ECTS je u potpunosti primenjen kao sredstvo za transfer bodova, a dodela određenog broja bodova nastavnim programima je uobičajena. Međutim, primena *LA*, *ToR* i *ECTS* bodovnih sistema zavisi od samih institucija. Očekuje se da sledeće godine bude usvojen novi propis koji će omogućiti akumulaciju bodova, iako institucije već upotrebljavaju neke elemente principa akumulacije unutar postojećeg zakonskog okvira.

Dodatne informacije: vliempt@uia.ua.ac.be

BELGIJA

(francusko govorno područje)

Sistem bodovanja u upotrebi

U delu Belgije koji predstavlja francusko govorno područje nikada se nije primenjivao nacionalni sistem bodovanja te je, sledstveno tome, usvojen *ECTS* kao sistem bodova na univerzitetima i visokim školama (*Hautes Écoles*). Sistem je zasnovan na radnom opterećenju studenata koje se izračunava na osnovu različitih aktivnosti procesa učenja (teorijski kursevi, seminari, laboratorije, itd.). Postoji 60 bodova godišnje, a akademska godina se obično sastoji od 1600 studentskih radnih časova, od čega oko 800 časova kontakta (reč je o prosečnim vrednostima). Do sada je *ECTS* primenjivan samo kao sistem transfera bodova.

Zakonski okvir

Iako nijedan zakon ili propis ne nalažu upotrebu *ECTS-a* kao sistema transfera, njegovu primenu podstiču i Ministarstvo i akademske vlasti u oba sektora visokog obrazovanja.

Stepen primene

ECTS bi trebalo da bude uveden na svim univerzitetima i za sve nastavne predmete do septembra 2002. godine, a na visokim školama krajem godine. Konsultativna komisija sastavljena od članova, predstavnika visokih škola i univerziteta, u saradnji sa nacionalnim savetnicima za *ECTS*, trebalo bi da prati i ubrza proces implementacije.

Dodatne informacije: czoller@admin.ulb.ac.be

BUGARSKA

Sistem bodovanja u upotrebi

U Bugarskoj se primenjuje *ECTS*. Ovaj sistem uveden je u okviru *Erasmus* programa na 14 od 42 bugarska univerziteta. Američki univerzitet u Bugarskoj i Novi bugarski univerzitet primenjuju drugačije sisteme bodova, iako potonja institucija koristi i *ECTS*.

Sistem bodovanja zasnovan je na radnom opterećenju studenata, ali se ne koristi kao sistem akumulacije. Postoji 60 kredita godišnje, a godišnji broj časova nije zvanično propisan.

Zakonski okvir

Uvođenje *ECTS-a* u Bugarskoj nije zakonska obaveza. Prvi put je pomenuto u Strateškom planu Ministarstva prosvete i nauke za 1999. godinu, te u Planu za 2002. godinu.

Stepen primene

ECTS je primenjen, premda ne u potpunosti, kao sistem transfera bodova na 14 bugarskih univerziteta, ali ne kao sistem akumulacije.

Dodatne informacije: ndchr@vmei.acad.bg

KIPAR

Sistem bodovanja u upotrebi

Kiparski univerzitet, jedina institucija na kojoj su akreditovani programi svih nivoa, primenjuje nacionalni sistem bodova za sve programe. Sistem bodovanja zasnovan je samo na časovima kontakta i upotrebljava se za transfer i akumulaciju unutar Univerziteta. Postoji 30 bodova godišnje, a godišnje opterećenje studenata kreće se između 2000 i 2200 časova.

Zakonski okvir

Ne postoji zakon ili propis koji bi primenu nacionalnog sistema bodova činio obaveznom. Interna regulativa Univerziteta na Kipru nalaže primenu nacionalnog sistema bodova od 1992.

Stepen primene

Očekuje se da će sve institucije visokog obrazovanja usvojiti sistem bodovanja (jedan nacionalni bod jednak je 2 ECTS boda) po ulasku zemlje u Evropsku uniju.

Dodatne informacije: admall@ucy.ac.cy

ČEŠKA REPUBLIKA

Sistem bodovanja u upotrebi

Na nacionalnom nivou ne postoji jedinstven sistem, pa većina čeških univerziteta primenjuje sopstvene sisteme bodovanja. Sistemi bodovanja su manje uobičajeni u neuniverzitetskom segmentu visokog obrazovanja. Nema zakonskih propisa koji bi nalagali uvođenje i primenu sistema bodovanja. Takođe, ne postoje ni opšta pravila o načinu alokacije bodova. Ranije su časovi kontakta predstavljali način za merenje radnog opterećenja studenata, a danas se u obzir uzimaju i časovi kontakta i radno opte-

rećenje studenata. Sistemi bodovanja se uglavnom koriste za transfer, imajući u vidu mobilnost studenata. Akumulacija se gotovo uopšte ne primenjuje.

Zakonski okvir

Ne postoji.

Stepen primene

Svi univerziteti primenjuju *ECTS* u cilju transfera, a u tu svrhu primenjuju ga i pojedine neuniverzitetske institucije visokog obrazovanja (koledži, politehnike). Po pravilu, institucije koje žele da učestvuju u međunarodnim programima mobilnosti *Socrates*, u svrhu transfera uvele su *ECTS*.

Dodatne informacije: honzik@fit.vutbr.cz

DANSKA

Sistem bodovanja u upotrebi

ECTS se primenjuje u svim prepisima i sertifikatima diploma izdatim nakon 1. septembra 2002. od strane svih danskih institucija visokog obrazovanja – kako na univerzitetima, tako i u neuniverzitetskom sektoru. To se odnosi i na dodatak diplomi (*DS*). Sistem je zasnovan na radnom opterećenju studenata, a postoji 60 bodova godišnje (*ECTS* u tradicionalnom obliku).

Zakonski okvir

Pravni okvir predstavlja ministarska Odluka (*BEK 1021* doneta 20. 11. 2000. godine) koja se u originalnoj verziji, na danskom jeziku, može naći na veb stranici Ministarstva za nauku, tehnologiju i razvoj: www.fsk.dk

Stepen primene

Stepen primene veoma je raznolik, što pokazuje i istraživanje za neuniverzitetski sektor. Sve institucije pri-

menjuju *ECTS* bodove (odnosno numerički deo *ECTS-a*) – mnoge upotrebljavaju *ECTS* format za opis sadržaja programa (odnosno za kvalitativni deo *ECTS-a*), a samo je nekoliko institucija u potpunosti integrisalo individualne formulare za aplikaciju, sporazum i prepise u proceduri mobilnosti (odnosno dinamičkom delu *ECTS-a*). Skala sa ocenama se ne primenjuje. Slično istraživanje za univerzitetski sektor planira se za jesen 2003. godine. Treba napomenuti i da se broj institucija koje primenjuju *ECTS* za opis sadržaja klasičnih obrazovnih programa brzo povećava. Postojanje *ECTS-a* još ne dozvoljava primenu novih generacija obrazovnih struktura.

Dodatne informacije: Pb@adm.au.dk

ESTONIJA

Sistem bodovanja u upotrebi

U Estoniji se primenjuje nacionalni sistem bodovanja koji se, u cilju pokretljivosti, koristi paralelno sa *ECTS-om*: 1 nacionalni bod jednak je 1,5 *ECTS* bodu. Sistem bodovanja zasnovan je na radnom opterećenju studenata i odgovara 40 radnih časova nedeljno, 40 bodova godišnje i 40 nedelja u akademskoj godini, što ukupno iznosi 1600 časova godišnje, iako ovo nije zvanično urađeno. Sistem se koristi za akumulaciju.

Zakonski okvir

Nacionalni akademski sistem bodovanja uveden je u skladu sa Zakonom o univerzitetu i Standardom za visoko obrazovanje, koji se primenjuju u čitavom tercijarnom sektoru od 1995. godine. *ECTS* krediti i dodatak diplomi primenjuju se u okviru programa *Socrates* i *Erasmus*, a većina institucija visokog obrazovanja u Estoniji primenjuje ih dobrovoljno.

Stepen primene

ECTS se primenjuje kao sistem transfera između estonskih i evropskih univerziteta. Unutar zemlje, primenjuje se nacionalni sistem bodovanja kao osnova za transfer. Akademski bodovi koriste se za akumulaciju: diploma osnovnih studija zahteva 120 nacionalnih ili 180 *ECTS* bodova; diploma magistarskih studija zahteva dodatnih 80 nacionalnih ili 120 *ECTS* bodova, dok doktorska diploma zahteva dodatnih 160 nacionalnih ili 240 *ECTS* bodova.

Dodatne informacije: Volli.kalm@ut.ee

FINSKA

Sistem bodovanja u upotrebi

U Finskoj se primenjuje nacionalni sistem bodovanja. Ovaj sistem zasnovan je na radnom opterećenju studenata i upotrebljava se kao sistem akumulacije. U proseku, postoji 40 bodova godišnje. Zvanično je propisano da jedan bod odgovara 40 časova, a godišnje radno opterećenje studenta je 1600 časova (40 x 40) iako to nije zvanično propisano.

Zakonski okvir

Planira se da *ECTS* zameni Nacionalni sistem bodovanja, koji se primenjuje od sedamdesetih godina, što je jedna od stavki u planu aktivnosti Nacionalne radne grupe koju je ustanovilo Ministarstvo prosvete. Odluka se očekuje do jeseni 2002. godine. Dodatne informacije mogu se pronaći na veb stranici www.minedu.fi/julkaisut/Hep2001/

Stepen primene

Gotovo sve institucije visokog obrazovanja u Finskoj primenjuju *ECTS* kao sistem za transfer, a u nekima se

obim kurseva na transkriptima izražava i u domaćim i u *ECTS* bodovima.

Dodatne informacije: heikki.pekkarinen@uku.fi

FRANCUSKA

Sistem bodovanja u upotrebi

ECTS se primenjuje u čitavom tercijarnom sektoru za prve i druge nivoe (*cycles*). Zasnovan je na radnom opterećenju i koristi se kao akumulativni sistem. Broj bodova po akademskoj godini je 60.

Zakonski okvir

Primena *ECTS-a* propisana je Ministarskim dekretom od 11. aprila 2002. godine. (videti www.cpu.fr). Ovaj Dekret odnosi se na institucije visokog obrazovanja koje imaju dozvolu da izdaju nacionalne diplome. Juna 2002. godine visoke škole (*Grandes Écoles*) donele su odluku o pristupanju Bolonjskoj deklaraciji i uvele *BA/MA* strukturu iz dva nivoa.

Stepen primene

Očekuje se da će sve institucije usvojiti i primeniti *ECTS* kao sistem za transfer i akumulaciju do 2005. godine.

Dodatne informacije: m.froissart@esc-lille.fr

NEMAČKA

Sistem bodovanja u upotrebi

Uvodi se sistem zasnovan na principima *ECTS-a*, koji je obavezan za sve nove programe studija akreditovane od strane nemačkih akreditacionih komisija. Sistem je zasnovan na radnom opterećenju studenata i upo-

trebljava se za akumulaciju i transfer. Postoji 60 bodova i ne više od 1800 časova godišnje. Šest mreža koje je ustanovila Savezna vlada radi na razvoju sistema usklađenih sa *ECTS-om*, koji bi trebalo da kasnije postanu modeli „dobre prakse”, kao *benchmarks*. Projekat će se sprovesti do 2004. godine.

Zakonski okvir

Razvijaju se *pilot* šeme koje primenjuju sistem kredita po preporuci Bolonjskog programa akcije, a za koje se očekuje da postanu „najbolja praksa” za sve institucije visokog obrazovanja (visoke stručne škole deo su ovog sektora kao „univerziteti primenjenih nauka”).

Stepen primene

Sistem se uvodi i primenjuje kao sistem akumulacije i transfera u svim institucijama visokog obrazovanja.

Dodatne informacije:

Gehmlich@wi.fh-osnabrueck.de

GRČKA

Sistem bodovanja u upotrebi

Nacionalni sistem bodovanja primenjuje se na oba nivoa u grčkim institucijama visokog obrazovanja. Ovaj sistem zasnovan je uglavnom na časovima kontakta, ali se može primenjivati i paralelno sa *ECTS-om*. Nedavno su neke institucije visokog obrazovanja restrukturirale svoje nastavne programe uzimajući u obzir radno opterećenje studenata i alocirajući 240 kredita četvorogodišnjim programima, u skladu sa pravilima *ECTS-a*. Interna akumulacija bodova moguća je na mnogim katedrama, a prenos bodova iz jedne u drugu instituciju može se sprovesti po odluci Veća katedre na koju student želi da pređe.

Zakonski okvir

Primena Nacionalnog sistema bodovanja propisana je zakonom (br. 1268) koji je na snazi od 1982. godine.

Stepen primene

Katedre, mahom, omogućavaju priznavanje akademskih kvalifikacija i nastoje da pravila *ECTS-a* primene alocirajući bodove zasnovane na radnom opterećenju. Rektorska konferencija podržava primenu *ECTS-a*, a mnoge *TEI* institucije primenjuju pravila ovog sistema. Nacionalni obrazovni sistem opisan je na veb stranici Ministarstva prosvete: www.ypepth.gr

Dodatne informacije: galanaki@aueb.gr

MAĐARSKA

Sistem bodovanja u upotrebi

U Mađarskoj se primenjuje nacionalni sistem bodovanja koji je usaglašen sa principima *ECTS-a*, a zasnovan je na radnom opterećenju studenata. Godišnji broj bodova je 60. Ovaj sistem koristi se i za transfer i za akumulaciju.

Zakonski okvir

Upotreba nacionalnog sistema bodovanja propisana je zakonom (dekret Vlade 200/2000).

Stepen primene

Nacionalni sistem bodovanja će od septembra 2002. godine biti uveden u sve institucije visokog obrazovanja u Mađarskoj, kao sredstvo za akumulaciju i transfer.

Dodatne informacije: lkiss@tigris.klte.hu

ISLAND

Sistem bodovanja u upotrebi

Na Islandu se primenjuje nacionalni sistem bodovanja, a jedan nacionalni bod jednak je dva *ECTS* boda.

Godišnji broj bodova je 30. Sistem je zasnovan na radnom opterećenju studenata i koristi se kao sistem akumulacije.

Zakonski okvir

Ne postoji zakonski okvir koji se direktno odnosi na *ECTS* sistem, ali je nacionalni sistem bodovanja regulisan Zakonom o univerzitetima (br. 136/1997).

Stepen primene

Stepen primene zavisi od univerziteta. Većina univerziteta studentima uz prepise daje informaciju o odnosu između islandskih i *ECTS* bodova, a barem jedan univerzitet objavljuje vodič za *ECTS*, koji sadrži opis kurseva i *ECTS* bodova. Neki profesori prevode nacionalne ocene u *ECTS* ocene, što olakšava pokretljivost studenata.

Dodatne informacije: gf@hi.is

IRSKA

Sistem bodovanja u upotrebi

U Irskoj ne postoji specifičan sistem bodovanja, ali Nacionalna komisija za kvalifikacije Irske (*NQAI*) uspostavljena prošle godine, ispituje mogućnosti za uvođenje takvog sistema. Vid. <http://www.nqai.ie>

Zakonski okvir

Iako ne postoje propisi koji se odnose na primenu *ECTS-a*, značajan broj institucija primenjuje *ECTS* u sklopu programa *Socrates-Erasmus*.

Stepen primene

Na osnovu konačnih izveštaja koje institucije podnose Nacionalnoj agenciji, statistika pokretljivosti stude-

nata u 2000/2001. godini, u okviru *Erasmus* programa, pokazuje da je *ECTS* primenjen na 71 % studenata koji odlaze iz Irske.

Dodatne informacije: tony.bradley@dcu.ie

ITALIJA

Sistem bodovanja u upotrebi

Usvojen je nacionalni sistem bodovanja koji je u potpunosti zasnovan na principima *ECTS-a*. Zasnovan je na radnom opterećenju studenata i koristi se kao sistem akumulacije. Obično postoji 60 bodova i 1500 časova godišnje, a dozvoljeno povećanje ili smanjenje je 20 %.

Zakonski okvir

Zakonski okvir za univerzitetski sistem predstavlja Ministarski dekret br. 509 od 3. novembra 1999. godine – *Propis koji reguliše standarde kurikularne autonomije univerziteta*.

Zakonski okvir za neuniverzitetski sistem predstavlja zakon br. 508 od 21. decembra 1999, koji se odnosi na reformu umetničkog i muzičkog sektora u visokom obrazovanju, kao i ministarski dekret br. 38 od 10. januara 2002. godine, koji se odnosi na reformu u prevodilačkom segmentu visokog obrazovanja.

Stepen primene

Većina institucija visokog obrazovanja primenjuje *ECTS* kao sistem transfera u okviru međunarodne razmene. Na osnovu navedenih zakonskih okvira, svi novi programi sačinjavaju se uzimajući u obzir bodove (60 godišnje) koji se mogu akumulirati do sticanja diplome prvog stepena (180 bodova), odnosno drugog stepena (300 bodova). Neki univerziteti eksperimentalno su pri-

menili nove programe u akademskoj 2000/01, a ostali, uz malobrojne izuzetke, u akademskoj 2001/02. godini. Neuniverzitetski sektor počeo sa primenom u akademskoj 2002/03. godini, a samo je mali broj umetničkih institucija započeo eksperimentalne programe u 2001/02. godini. Referentna veb stranica: www.miur.it/normative1.htm

Dodatne informacije: msticchi@mcLink.it

LATVIJA

Sistem bodovanja u upotrebi

U Latviji se primenjuje nacionalni sistem bodovanja koji se odnosi na sve nivoe studija u tercijarnom sektoru. Zasnovan je na radnom opterećenju – jedan bod odgovara 40 časova studentskog rada (jedna nedelja studija), a časovi kontakta ne mogu prelaziti 50 % radnog opterećenja studenta. Sistem se koristi za akumulaciju i ima 40 bodova godišnje (ne manje od 1600 časova godišnje). Jedan nacionalni jednak je 1,5 *ECTS* kredita.

Zakonski okvir

Prema Zakonu o institucijama visokog obrazovanja, koji je na snazi od 17. novembra 1995. godine, svi studijski programi moraju primenjivati nacionalni sistem bodovanja. Zakon propisuje da jednom nacionalnom bodu odgovara 40 akademskih časova (jedna nedelja) rada studenta, da redovni studenti moraju ostvariti 40 bodova godišnje, kao i da studenti moraju ostvariti najmanje 1600 časova godišnje (ne manje od 40 akademskih časova nedeljno). Primena sistema bodovanja osnovni je zahtev pri akreditaciji obrazovne institucije. Uredba br. 2 Kabineta ministara (3. 1. 2002) o državnim standardima akademskog obrazovanja propisuje trajanje i obim pro-

grama osnovnih studija (6–8 semestara, 120–160 bodova) kao i magistarskih programa (80 bodova). Drugi dokument koji se odnosi na sistem kredita je uredba br. 141 (20. 3. 2001) o državnim standardima prvog nivoa visokog stručnog obrazovanja.

Stepen primene

Tokom poslednje tri godine, 15 univerziteta (od 20 državnih i 14 privatnih institucija) primenjuje *ECTS* kao sistem transfera i akumulacije u gotovo svim programima. Website: www.apa.lv/socrates/erasmus/ects

Dotatne informacije: mara@ktf.rtu.lv

LITVANIJA

Sistem bodovanja u upotrebi

Litvanija primenjuje nacionalni sistem bodovanja. Zakon o visokom obrazovanju usvojen marta 2000. godine propisuje da prosečna akademska godina na redovnim studijama odgovara 40 bodova (Zakon o visokom obrazovanju, poglavlje 6, paragraf 41). Nacionalni sistem bodovanja odnosi se na osnovne i magistarske studije, kao i na programe neuniverzitetskog sektora. Doktorskim programima takođe se moraju alocirati bodovi u skladu sa Ministarskim dekretom od juna 2002. godine. Primena nacionalnog sistema bodovanja neophodan je element pri akreditaciji i registraciji nastavnih programa.

Nacionalni sistem bodovanja u Litvaniji zasnovan je na radnom opterećenju studenata (časovi kontakta, samostalan rad, vežbe, istraživanja i/ili drugi zadaci) i pretpostavlja 40 radnih časova nedeljno. Jedan litvanski bod jednak je jednoj nedelji studija, odnosno 1,5 *ECTS* bodu. Jedna akademska godina iznosi 40 nacionalnih bodova, tj. 1600 radnih časova studenta.

Novi Zakon o univerzitetu, usvojen 2000. godine, pretpostavlja internu i eksternu akumulaciju bodova. U oblasti formalnog obrazovanja u Litvaniji već postoji akumulacija bodova – studenti mogu birati kurseve na drugim fakultetima ili nastavne programe u okviru institucije na kojoj studiraju, pa čak i u drugoj ustanovi visokog obrazovanja. Stečeni bodovi priznaju se u skladu sa propisima koji postoje na datoj instituciji. Bodovi stečeni u neformalnom obrazovnom sektoru takođe mogu biti priznati. Odluku o ovome donosi matična institucija studenta.

Zakonski okvir

Jedini postojeći zakonski okvir čine dva dokumenta potpisana od strane Ministarstva prosvete: Sporazum sa Evropskom komisijom o učešću Litvanije u programu *Socrates* i Bolonjska deklaracija. U novom Zakonu o visokom obrazovanju ne pominje se *ECTS*.

Stepen primene

Institucije dobrovoljno primenjuju *ECTS* kao sistem transfera, u cilju razmene studenata sa institucijama koje priznaju i koriste *ECTS*. Odnos između nacionalnog i *ECTS* boda određen je faktorom 1,5, a nacionalni krediti koriste se akumulativno.

Dodatne informacije:

raimonda.markeviciene@cr.vu.lt

MALTA

Sistem bodovanja u upotrebi

Univerzitet na Malti uveo je sopstveni sistem bodovanja na nekim dodiplomskim programima 1975. godine, a do 1990. godine prihvatila ga je većina programa. Ovaj sistem odnosi se na sve dodiplomske i postdiplomske

studije, sa izuzetkom osnovnih studija arhitekture, medicine i stomatološke hirurgije.

Sistem kredita na univerzitetima je akumulativnog tipa, a studenti koji steknu propisan broj bodova dobijaju diplomu u skladu sa programom na koji su upisani. On se koristi i kao sistem transfera, te se bodovi stečeni na jednom kursu mogu preneti na ostale kurseve u okviru Univerziteta, u zavisnosti od odabrane oblasti studija, ukoliko student odluči da promeni kurs.

Bodovi sa univerziteta priznaju se na drugim univerzitetima, u slučaju da student odluči da promeni univerzitet tokom studija, kao i kada se upisuje na postdiplomske studije.

Sistem je zasnovan na 50 časova radnog opterećenja (uključujući 14 časova kontakta između studenta i predavača) za koje student dobija 1 bod. Na redovnim studijama moguće je ostvariti 30 bodova u jednoj akademskoj godini.

Zakonski okvir i stepen primene

Juna 2002. godine Senat je doneo propise (u obliku *Legal Notice-a*, čime postaju deo zakonske regulative u oblasti visokog obrazovanja na Malti) kojima se dosadašnji sistem zamenjuje *ECTS-om* na osnovnim studijama (sertifikat, diploma, stepen) od oktobra 2003. godine. U propise su, kao integralni deo, uključeni *ECTS* kriterijumi. Procenjuje se da će *ECTS* sistem biti usvojen i za postdiplomske studije. Informacije:

<http://socrates.um.edu.mt/index.html> ;

<http://socrates.um.edu.mt/erasmus.html>

Dodatne informacije: veronica.grech@um.edu.mt

HOLANDIJA

Sistem bodovanja u upotrebi

Nacionalni sistem bodovanja, potpuno usklađen sa principima *ECTS-a*, primenjuje se u celom tercijarnom sektoru od ranih osamdesetih godina. Sistem je zasnovan na radnom opterećenju studenata, sa 42 boda godišnje. U principu se koristi formula 2:3 (10 holandskih bodova jednako je 15 *ECTS* bodova).

Zakonski okvir

Sistem bodovanja je deo novog Zakona o visokom obrazovanju usvojenog 2001. godine. Prema tom zakonu, novi sistem za akumulaciju i transfer zasnovan na 60 bodova godišnje (mada se naziv *ECTS* eksplicitno ne pominje u tekstu) biće primenjivan od septembra 2002. godine.

Stepen primene

Institucije visokog obrazovanja obavezne su da uvedu sistem do septembra 2004. godine, a očekuje se da će to biti urađeno već do septembra 2003. godine. Proces primene novog sistema bodova u vezi je sa uvođenjem strukture *bachelor-master* u celom tercijarnom sektoru. Website: www.vsnu.nl

Dodatne informacije: r.wagenaar@let.rug.nl

NORVEŠKA

Sistem bodovanja u upotrebi

Nacionalni sistem bodovanja (*vektal*), koji je primenjivan ranije, zamenjuje se *ECTS-om*. Oba sistema zasnovani su na radnom opterećenju studenata i koriste se za akumulaciju – prethodni sistem zasnovan je na 20 bodova, dok je *ECTS* zasnovan na 60 bodova godišnje. Broj radnih časova studenta nije zvanično propisan.

Zakonski okvir

Obavezna primena *ECTS-a* propisana je Odlukom Vlade od 12. juna 2001. godine. Detaljnije informacije:

<http://odin.dep.no/ufd/norsk/000001-990799/index-dok000-b-n-a.html>

<http://odin.dep.no/ufd/engelsk/education/competence-reform/014061-990031/index-dok000-b-n-a.html>

Stepen primene

Stepen primene je oko 50% i razlikuje se od institucije do institucije, a primena je uobičajenija u cilju transfera nego akumulacije. Sve institucije obavezne su da, u skladu sa Zakonom, okončaju proces primene do kraja 2003. godine.

Dodatne informacije: george.francis@kj.uib.no

POLJSKA

Sistem bodovanja u upotrebi

U Poljskoj ne postoji nacionalni sistem bodovanja – jedini sistem koji se primenjuje je *ECTS*. On se primenjuje u tercijarnom sektoru za osnovne i magistarske studije. Bodovi su zasnovani na radnom opterećenju studenata i njihov ukupan godišnji broj je 60, dok godišnji broj radnih časova nije zvanično propisan.

Zakonski okvir

Ne postoji zakon ili dekret koji bi propisivao obaveznu upotrebu *ECTS-a*.

Stepen primene

Primena *ECTS-a* jedan je od uslova za akreditaciju programa studija na tradicionalnim poljskim univerzitetima. Ovi univerziteti, njih 17, najdalje su otišli u primeni *ECTS-a* – on se koristi kao sistem transfera, ali i kao

sistem akumulacije. Većina institucija visokog obrazovanja koristila je *ECTS* grantove za uvođenje *ECTS-a*, te je primena često vršena na nivou fakulteta ili katedre, uglavnom u cilju mobilnosti (kao sistem transfera).

U Poljskoj postoji preko 200 privatnih institucija, koje takođe počinju da primenjuju *ECTS*.

Dodatne informacije: mami@adm.uni.wroc.pl

PORTUGALIJA

Sistem bodovanja u upotrebi

U Portugalu se *ECTS* primenjuje u cilju mobilnosti na većini državnih univerziteta, kao i na nekim politehnikama i privatnim institucijama. Uz to, na državnim univerzitetima se u cilju akumulacije primenjuje nacionalni sistem zasnovan na časovima kontakta. Ovaj sistem nije usklađen sa *ECTS-om*.

Zakonski okvir

ECTS je usvojen konsenzusom većine institucija koje učestvuju u *Erasmus* programu. Rektorski savet je 2001. godine Ministarstvu predložio izmenu Zakona, kako bi se uveo *ECTS* kao sredstvo akumulacije bodova.

Stepen primene

Svi javni univerziteti već primenjuju ili planiraju da uvedu *ECTS* kao sistem transfera, a većina javnih politehnika uskoro će započeti primenu *ECTS-a*. Neki privatnih institucija takođe koriste *ECTS* u cilju mobilnosti.

Dodatne informacije: eper@fis.ua.pt

RUMUNIJA

Sistem bodovanja u upotrebi

Četiri klasična univerziteta koji čine konzorcijum *Universitaria* (Univerzitet u Bukureštu, *Babes-Bolyai/Cluj-Napoca*, *Alexandru Ioan Cuza/Iasi* i *Universitatea de Vest – The West University* u Temišvaru) počeli su da primenjuju *ECTS* 1996. godine, a ubrzo je i konzorcijum tehničkih univerziteta počeo da primenjuje *ECTS*.

Sistem se, u načelu, zasniva na radnom opterećenju studenata. Međutim, postoje institucije u kojima se radno opterećenje procenjuje na osnovu broja časova kontakta. Ovaj sistem poseduje neke elemente akumulacije: na nekim univerzitetima na kojima se dodeljuju bodovi za diplomski ispit, student koji ne okonča ispit zadržava prikupljene poene u narednoj godini. Sistem je zasnovan na 60 bodova i približno 1560 časova godišnje, mada ovo nije zvanično propisano.

Zakonski okvir

Primena *ECTS-a* na univerzitetima u Rumuniji propisana je Uredbom Ministarstva prosvete iz 1998. godine. Osim osnovnih pravila *ECTS-a*, univerziteti mogu prilagoditi statutarne odredbe koje se odnose na minimalan broj bodova po akademskoj godini, kao i maksimalan vremenski interval (npr. četiri semestra) u kojem se mogu steći bodovi za određeni kurs. Ministarstvo priprema Zakon o visokom obrazovanju, a biće učinjeni i naponi da se osigura uvođenje osnovnih pravila *ECTS-a*.

Stepen primene

Proces uvođenja *ECTS-a* kao sistema transfera bodova okončan je na većini univerziteta (uključujući sve

veće univerzitete). Formalna primena sistema u cilju akumulacije još nije započeta.

Dodatne informacije: hluchian@infoiasi.ro

SLOVAČKA REPUBLIKA

Sistem bodovanja u upotrebi

U Slovačkoj Republici primenjuje se *ECTS* ili sistemi koji su u saglasnosti sa principima *ECTS-a*. Neke institucije su u procesu uvođenja *ECTS-a* kao sistema akumulacije bodova, iako u tu svrhu ranije nisu primenjivale druge sisteme. *ECTS* i drugi sistemi bodovanja masovno se primenjuju na prva dva nivoa visokog obrazovanja, a nešto ređe na nivou doktorskih studija u čitavom tercijarnom sektoru.

Zakonski okvir

Primena sistema bodovanja obavezna je po Zakonu, usvojenom aprila 2002. godine, a detaljnije odredbe propisane su posebnim dekretom. Prema Zakonu, sve institucije visokog obrazovanja obavezne su da uvedu sistem bodovanja zasnovan na principima *ECTS-a* do septembra 2004. godine.

Stepen primene

U okviru programa *Socrates* i *Erasmus*, *ECTS* se koristi kao pomoćno sredstvo u cilju pokretljivosti studenata. Ostali sistemi bodovanja uvedeni su na većini, uglavnom tradicionalnih, univerziteta.

Dodatne informacije: staskova@unipo.sk

SLOVENIJA

Sistem bodovanja u upotrebi

ECTS se u većini slovenačkih institucija tercijarnog sektora (univerzitetima) primenjuje samo na nivou post-diplomskih studija. Primena *ECTS-a* biće uvedena za sve nivoe do kraja 2002. godine, a u toku je uvođenje ovog sistema za osnovne studije.

Zakonski okvir

Ne postoji zakonski akt koji propisuje obaveznu primenu *ECTS-a*, ali Zakon o visokom obrazovanju (br.67/93 i 99/99) preporučuje primenu sistema bodovanja. *ECTS* se pominje u Nacionalnom planu rada u oblasti visokog obrazovanja iz 2002. godine, koji je usvojio Parlament.

Stepen primene

Osnovni instrumenti *ECTS* već tri godine se primenjuju u okviru *Socrates/Erasmus* programa. Web-site: www.uni-mb.si

Dodatne informacije: zarjan.fabjancic@uni-lj.si

ŠPANIJA

Sistem bodovanja u upotrebi

U Španiji se koriste dva sistema: *ECTS* za transfer, i nacionalni sistem za akumulaciju bodova. Nacionalni sistem zasnovan je na časovima kontakta i koristi se za akumulaciju. Godišnji broj bodova zavisi od pojedinih univerziteta i programa, i kreće se od 60 do 85, ali nema pravila koje određuje godišnji broj časova. Regulisan je ukupan broj bodova, a vreme potrebno za sticanje diplome zavisi od univerziteta.

Zakonski okvir

Decembra 2000. godine Španska rektorska konferencija jednoglasno je donela odluku u kojoj se pozitivno izjašnjava o primeni *ECTS-a* kao sistema za akumulaciju. U članu 14 novog Zakona, usvojenog decembra 2001. godine, pominje se *ECTS* i pruža mogućnost za dalji razvoj zakonske regulative. U pripremi je dekret kojim će *ECTS* postati zvanični sistem bodovanja u Španiji.

Stepen primene

Svi španski univerziteti koriste *ECTS* kao sistem transfera. Univerziteti vrše pripreme i razvijaju *pilot* projekte za uvođenje *ECTS-a* kao sistema za akumulaciju, po donošenju pomenutog dekreta.

Website:

www.mec.es/consejou/erasmus/folletoerasmus/ECTS.htm

www.relint.deusto.es/rel/ingles/ects/001_ects.asp

Dodatne informacije: jmgonzal@relint.deusto.es

ŠVEDSKA

Sistem bodovanja u upotrebi

U Švedskoj se primenjuje nacionalni sistem bodovanja, zasnovan na radnom opterećenju studenata i koristi se kao sistem za akumulaciju. Jedna akademska godina jednaka je 40 nacionalnih bodova, a jedan nacionalni vredi 1,5 *ECTS* boda. Potpuno radno opterećenje studenta iznosi 1600 časova godišnje.

Zakonski okvir

Obavezna upotreba nacionalnog sistema bodovanja propisana je Zakonom iz 1977. godine.

Stepen primene

ECTS se primenjuje kao sistem za akumulaciju i transfer za studente koji učestvuju u *Erasmus/Socrates* programima razmene studenata.

Dodatne informacije: jel@ipe.liu.se

ŠVAJCARSKA

Sistem bodovanja u upotrebi

U zvaničnoj upotrebi je *ECTS*, ali se u nekim institucijama primenjuje još jedan sistem. Švajcarska je u prelaznom periodu, pa je sistem bodovanja nekad zasnovan na radnom opterećenju, a nekad na časovima kontakta. Cilj je da se ustanovi sistem zasnovan na radnom opterećenju. Godišnji broj bodova je 60, ali student može ostvariti i veći broj bodova, što se još uvek razmatra. Broj časova nije zvanično propisan, ali je Rektorska konferencija nedavno predložila da 1 bod bude jednak 30 časova, što bi značilo 1800 časova godišnje. Krediti će biti korišćeni i za transfer i za akumulaciju čim budu uvedeni nastavni planovi usklađeni sa Bolonjskim procesom.

Zakonski okvir

„Preporuke” se mogu naći na <http://www.crus.ch/franz/lehre/bologna/index.htm>

O njima će biti raspravljano na univerzitetima u toku akademske 2002/2003. godine.

Stepen primene

U nekim slučajevima bodovi se koriste i za transfer i za akumulaciju, ali o primeni se još uvek diskutuje. Neke institucije koriste bodove samo za transfer vezan za međunarodnu pokretljivost studenata.

Dodatne informacije: antoINETTE.charon@rect.unil.ch

VELIKA BRITANIJA

Sistem bodovanja u upotrebi

Sistem bodovanja koji se primenjuje u Velikoj Britaniji obično se naziva *CATS (Credit Accumulation and Transfer Scheme)*. U Škotskoj postoji okvirni nacionalni sistem zasnovan na 120 bodova, a za ostatak Velike Britanije nacionalni sistem ne postoji. Međutim, ostatak Velike Britanije pokrivaju konzorcijumi koji su, u suštini, međusobno usklađeni i zasnivaju se na 120 bodova. Sistem bodovanja načelno se koristi u svim delovima sektora visokog obrazovanja na nivou osnovnih i magistarskih, ali ne uvek i doktorskih studija.

Zakonski okvir

Ne postoji zakonska regulativa koja bi se direktno odnosila na *ECTS*.

Stepen primene

Značajan broj institucija u okviru *Erasmus* programa koriste *ECTS* kao sistem za transfer, ali se *ECTS* ne koristi kao sistem akumulacije. Međutim, postojanje opisanog britanskog sistema znak je da će primena *ECTS-a*, kao sistema akumulacije bodova, biti konkretizovana.

Dodatne informacije: j.e.reilly@ukc.ac.uk

Spisak nacionalnih koordinatora za ECTS/DS

Br.	Država	Nacionalni koordinator za ECTS/DS	Institucija
1.	Austrija	Edlinger, Maria	Technische Universität Graz
2.	Belgija (Flandrija)	Van Liempt, Karel	Universiteit Antwerpen
3.	Belgija (Valonija)	Zoller, Chantal	Université Libre de Bruxelles
4.	Bugarska	Christov, Nicolai	Technical University of Sofia
5.	Kipar	Malloupas, Andreas	University of Cyprus
6.	Češka	Honzik, Jan	Brno University of Technology
7.	Danska	Bonde, Poul	Aarhus Universitet
8.	Estonija	Kalm, Volli	University of Tartu
9.	Finska	Pekkarinen, Heikki	University of Kuopio
10.	Francuska	Froissart, Martine	Ecole Supérieure de Commerce de Lille
11.	Nemačka	Gehmlich, Volker	Fachhochschule Osnabruck
12.	Grčka	Galanaki- Spiliotopoulos, Katerina	Athens University of Economics and Business
13.	Mađarska	Kiss, Laszlo	University of Debrecen
14.	Island	Fannberg, Gisli	University of Island
15.	Irska	Bradley, Tony	Dublin City University
16.	Italija	Sticchi-Damiani, Maria	LUISS Guido Carli
17.	Latvija	Jure, Mara	Riga Technical

ECTS – Evropski sistem prenosa bodova

			University
18.	Litvanija	Markeviciene, Raimonda	Vilnius University
19.	Malta	Grech, Veronica	University of Malta
20.	Holandija	Wagenaar, Robert	University of Groningen
21.	Norveška	Francis, George	University of Bergen
22.	Poljska	Misiewicz, Maria	Uniwersytet Wroclawski
23.	Portugal	Pereira, Estela	Universidade de Aveiro
24.	Rumunija	Luchian, Henri	University „A.I.Cuza”
25.	Slovačka	Staskova, Jaroslava	Presovska Univerzita
26.	Slovenija	Fabjancic, Zarjan	Univerza v Ljubljani
27.	Španija	Gonzales, Julia	Universidad de Deusto
28.	Švedska	Lundquist, Janerik	Linkoping Universitet
29.	Švajcarska	Charon, Antoinette	Université de Lausanne
30.	Velika Britanija	Reilley, John	University of Kent at Canterbury

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд
378.145(4)(035)

MARINKOVIĆ-Nedućin, Radmila

Evropski sistem prenosa bodova u visokom školstvu
: vodič kroz ECTS [European Credit Transfer System] /
Radmila Marinković-Nedućin, Predrag Lazetić. – Beograd :
Alternativna akademska obrazovna mreža, 2002 (Beograd:
Dosije). – 142 str. : graf. prikazi, tabele ; 20 cm

Tekst delimično na engl. jeziku. – Tiraž 1000. – Mali
rečnik ECTS-a: str. 6-11. – Prilozi: str. 51-142.

ISBN 86-84151-02-X

а) Високошколско образовање – Европски систем
преноса бодова – Приручници.

COBISS-ID 103361804